MAPIRANJE DIONIKA AKTIVNIH U PODRUČJU UMJETNOSTI I ZDRAVLJA

Jasmina Pacek
Josipa Forjan
Tihana Škojo
Sanela Janković
Krunislav Stojanovski
Magdalena Rubeša

HART
hrvatska udruga za art terapiju
croatian art therapy association

Republika Hrvatska
Ministarstvo kulture i medija
Republic of Croatia Ministry of Culture and Media

Mapiranje dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja

prof. dr. art. Jasmina Pacek, univ. spec. art. therap.
prof. dr. sc. Josipa Forjan
izv. prof. dr. sc. Tihana Škojo, univ. spec. art. therap.
doc. art. Sanela Janković
Krunislav Stojanovski, mag. art., univ. spec. art. therap.
Magdalena Rubeša, mag. edu., univ. spec. art. therap.

Mapiranje dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja

Izdavač	Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske
Za izdavača	dr. sc. Nina Obuljen Koržinek
Suizdavač	Hrvatska udruga za art terapiju
Urednica	Jasmina Pacek
Autori	prof. dr. art. Jasmina Pacek, univ. spec. art. therap. prof. dr. sc. Josipa Forjan izv. prof. dr. sc. Tihana Škojo, univ. spec. art. therap. doc. art. Sanela Janković Krunislav Stojanovski, mag. art., univ. spec. art. therap. Magdalena Rubeša, mag. edu., univ. spec. art. therap.
Recenzenti	prof. prim. dr. sc. Dunja Degmečić, dr. med., Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Medicinski fakultet u Osijeku doc. art. Mia Janković Shentser, univ. spec. art. therap., Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Prijevod:	Josipa Forjan
Grafičko oblikovanje	Josipa Forjan
Tisak	Studio HS internet
ISBN:	978-953-312-077-5

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet pod brojem 991005913940009366.

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CCBY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.
© Pacek i suradnici, 2025.

Zagreb, Osijek, studeni 2025.

SADRŽAJ

POPIS TABLICA 5

SAŽETAK 6

ABSTRACT 7

1 UVOD 9

1.1 KONCEPTUALNI OKVIR 10

2 METODOLOGIJA MAPIRANJA 11

2.1 METODOLOGIJA ODABIRA ISPITANIKA 12
2.2 IZVJEŠĆE O MAPIRANJU 14
2.3 METODE ANALIZE PODATAKA 14

3 REZULTATI ISTRAŽIVANJA – STRUČNJACI 16

3.1 VRSTA KULTURNIH DJELATNOSTI 16
3.2 VRSTA DJELOVANJA 17
3.3 OBRAZOVANJE I EDUKACIJE 19
3.3.1 OBRAZOVANJE I EDUKACIJE ZA KREATIVNE TERAPEUTE 21
3.3.2 OBRAZOVANJE I EDUKACIJE U UMJETNIČKOM PODRUČJU 23
3.4 OKRUŽJA PROVEDBE AKTIVNOSTI 25
3.5 PROFESIONALNA PRIPADNOST I STRUKOVNE UDRUGE 29
3.6 PROFESIONALNA PODRUČJA DJELOVANJA I ZANIMANJA 31

4 REZULTATI ISTRAŽIVANJA – ORGANIZACIJE 36

4.1 VRSTA PRAVNOG SUBJEKTA 36
4.1.1 PODRUČJA DJELATNOSTI ORGANIZACIJA 37
4.1.2 ORGANIZACIJE PREMA ŽUPANIJAMA 40
4.2 PROVEDBA AKTIVNOSTI U PODRUČJU UMJETNOSTI I ZDRAVLJA 41
4.3 PLANOVI I POTREBE ZA PODRŠKOM 44

5 ZAKLJUČAK I PRIJEDLOG DALJNJIH KORAKA 48

5.1 ZAKLJUČNA PROMIŠLJANJA (UZORAK STRUČNJAKA) 48
5.1.1 PREPORUKE 49
5.2 ZAKLJUČNA PROMIŠLJANJA (UZORAK ORGANIZACIJA) 51
5.2.1 PREPORUKE 52
5.3 OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA 53
5.4 OBJEDINJENI ZAKLJUČAK I SLJEDEĆI KORACI 54

PRILOZI 55

PRILOG 1 UPITNIK ZA STRUČNJAKE 55
PRILOG 2 UPITNIK ZA ORGANIZACIJE 59

Popis tablica

Tablica 1 Vrste kulturnih djelatnosti koje stručnjaci provode 16
Tablica 2 Vrsta djelovanja u području umjetnosti i zdravlja 17
Tablica 3 Discipline prakticiranja kreativnih terapija 18
Tablica 4 Primjeri odgovora navedeni pod ostale discipline 18
Tablica 5 Status edukacija za kreativno terapijsko i/ili umjetničko djelovanje 20
Tablica 6 Status edukacije ispitanika prema kulturnim djelatnostima 20
Tablica 7 Vrste edukacija specifičnih za kreativne terapeute 21
Tablica 8 Oblici edukacija za kreativne terapeute 23
Tablica 9 Vrsta umjetničke edukacije 24
Tablica 10 Umjetničke akademije koje su ispitanici završili (upisani odgovori) 24
Tablica 11 Srednje umjetničke škole koje su ispitanici završili (upisani odgovori) 25
Tablica 12 Mjesto provedbe aktivnosti umjetnosti i zdravlja 26
Tablica 13 Sudionici provedbe aktivnosti umjetnosti i zdravlja 27
Tablica 14 Članstvo u strukovnoj udruzi 29
Tablica 15 Članstvo u udruzi prema vrsti 29
Tablica 16 Zanimanje stručnjaka 31
Tablica 17 Navođenje psihoterapijskog pravca (upisani odgovori) 32
Tablica 18 Vrijeme prakticiranja aktivnosti umjetnosti i zdravlja u vašem radu 33
Tablica 19 Trajanje prakse prema mjestu provedbe aktivnosti umjetnosti i zdravlja 34
Tablica 20 Vrsta pravnog subjekta 36
Tablica 21 Sadržajna analiza područja djelatnosti organizacija prema otvorenim odgovorima 38
Tablica 22 Organizacije prema županijama 40
Tablica 23 Provedba aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja 41
Tablica 24 Struktura nositelja provedbe aktivnosti 41
Tablica 25 Vrste kulturnih djelatnosti u aktivnostima povezanima s umjetnošću i zdravljem 42
Tablica 26 Razdoblje provedbe aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja u organizaciji 43
Tablica 27 Okvir provedbe aktivnosti 43
Tablica 28 Discipline kreativnih terapija 43
Tablica 29 Planirano uključivanje aktivnosti umjetnosti i zdravlja 44
Tablica 30 Vrste i učestalost potreba za podrškom 45

Sažetak

Izvještaj o *Mapiranju dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja* u Republici Hrvatskoj rezultat je istraživanja koje je provela Hrvatska udruga za art terapiju na inicijativnu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, u skladu s europskim smjernicama za kulturu i zdravlje koje je definirala Radna skupina Europske komisije za otvorenu metodu koordinacije (OMC). Cilj istraživanja bio je identificirati stručnjake i organizacije aktivne u području umjetnosti i zdravlja te analizirati strukturu, prakse i potrebe sektora u svrhu izrade digitalnog registra i oblikovanja preporuka za daljnji razvoj.

Istraživanje je provedeno od lipnja do listopada 2025. godine primjenom dvaju mrežnih upitnika distribuiranih putem platforme Alchemer. U ispitivanju je sudjelovalo 356 stručnjaka i 316 organizacija. Analiza je obuhvatila kvantitativne i kvalitativne podatke, koji su obrađeni primjenom deskriptivne, sadržajne i tematske analize.

Rezultati pokazuju da u Hrvatskoj postoji visokoobrazovana i interdisciplinarna zajednica dionika koji povezuju umjetnost, terapiju, edukaciju i društveno djelovanje. Istraživanje je obuhvatilo dva međusobno povezana, ali konceptualno različita segmenta djelovanja: umjetničko djelovanje usmjereno na stvaralački proces, izražavanje i društvenu participaciju te kreativno terapijsko djelovanje koje koristi umjetnost kao stručno utemeljeno sredstvo intervencije i podrške zdravlju. Ova dvostruka perspektiva omogućila je cjelovit uvid u ekosustav umjetnosti i zdravlja te u odnos između umjetničkih i terapijskih praksi u Hrvatskoj. Najveći udio čine umjetnici te stručnjaci iz područja kreativnih terapija, psihoterapije, pedagogije i edukacijske rehabilitacije. Istodobno, više od polovice organizacija koje djeluju u području umjetnosti i zdravlja čine udruge i javne ustanove, dok manji udio pripada zdravstvenim i obrazovnim ustanovama.

Djelovanje u području umjetnosti i zdravlja pokazuje visoku razinu iskustvenog kontinuiteta, budući da gotovo 40% stručnjaka i organizacija djeluje dulje od deset godina. Glavne identificirane potrebe odnose se na stabilno financiranje, infrastrukturne uvjete, stručni kadar, umrežavanje i razvoj edukacijskih programa. Čime se potvrđuje da je sektor razvijen, ali nedovoljno institucionalno prepoznat i sustavno podržan.

Istraživanje upućuje na potrebu uspostave digitalnog registra stručnjaka i organizacija, razvoja standarda i kvalifikacija za kreativne terapeute, jačanja međusektorske suradnje između kulture, zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi te uvođenja nacionalnog programa umjetnosti i zdravlja. Mapiranje tako predstavlja temeljni korak prema strateškom razvoju i institucionalnom prepoznavanju područja koje povezuje umjetničko stvaralaštvo s društvenim i zdravstvenim dobrobitima zajednice.

Ključne riječi: *umjetnost i zdravlje, kreativne terapije, kulturne politike, mapiranje, digitalni registar, kulturni i društveni učinci*

Abstract

The *Report on Mapping Stakeholders Active in the Field of Arts and Health in the Republic of Croatia* is the result of a national study conducted by the Croatian Association for Art Therapy at the initiative of the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia, in line with the European guidelines on culture and health defined by the European Commission's Open Method of Coordination (OMC) Working Group.

The aim of the research was to identify professionals and organisations active in the field of arts and health, and to analyse the structure, practices, and needs of the sector in order to develop a digital register and formulate recommendations for its further development.

The study was conducted between June and October 2025 using two online questionnaires distributed via the Alchemer platform. A total of 356 professionals and 316 organisations participated. The analysis included both quantitative and qualitative data, processed through descriptive, content, and thematic analysis.

The results show that Croatia has a highly educated and interdisciplinary community of stakeholders who integrate art, therapy, education, and social engagement in their work. The research encompassed two interconnected yet conceptually distinct segments of activity: artistic practice focused on creativity, expression, and social participation, and creative-therapeutic practice that applies art as a professionally grounded means of intervention and health support. This dual perspective provided a comprehensive insight into the ecosystem of arts and health, and into the relationship between artistic and therapeutic practices in Croatia.

The majority of participants were artists and professionals in the fields of creative therapies, psychotherapy, pedagogy, and educational rehabilitation. More than half of the participating organisations were associations and public institutions, while a smaller proportion belonged to the health and education sectors.

Professional practice in the field of arts and health demonstrates a high level of continuity, as almost 40% of professionals and organisations have been active for more than ten years. The main identified needs relate to stable funding, infrastructure, professional capacity, networking, and the development of educational programmes, confirming that the sector is developed but remains insufficiently institutionally recognised and systematically supported.

The research points to the need to establish a digital register of professionals and organisations, to develop occupational standards and qualifications for creative therapists, to strengthen cross-sectoral cooperation between culture, health, education, and social welfare, and to introduce a national programme for arts and health. The mapping thus represents a key step towards the strategic development and institutional recognition of a field that connects artistic creation with the social and health well-being of the community.

Keywords: *arts and health, creative therapies, cultural policy, mapping, digital register, cultural and social impact*

1 Uvod

Projekt *Mapiranje dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja* proveden je na inicijativu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske s ciljem identifikacije stručnjaka i organizacija koje djeluju u području umjetničkih, terapijskih, obrazovnih i društveno-razvojnih praksi u Republici Hrvatskoj. Riječ je o prvom sustavnom istraživanju ove vrste u Hrvatskoj, usmjerenom na prepoznavanje postojećih resursa, područja djelovanja, potreba i potencijala za daljnji razvoj područja umjetnosti i zdravlja. Rezultati projekta predstavljaju temelj za oblikovanje javnih politika, jačanje međusektorske suradnje te planiranje budućih programa podrške Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

U europskom kontekstu područje umjetnosti i zdravlja sve se snažnije pozicionira kao važan element kulturnih, zdravstvenih i društvenih politika. U skladu s *Radnim planom za kulturu Europske unije za razdoblje 2023. – 2026.*, Europska komisija uspostavila je skupinu za otvorenu metodu koordinacije (OMC) za kulturu i zdravlje, s ciljem oblikovanja preporuka za sustavni pristup razvoju ovog interdisciplinarnog područja. Polazišna je pretpostavka rada skupine da sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim aktivnostima, bilo kroz stvaranje, izvedbu ili doživljaj umjetnosti, predstavlja pozitivan oblik zdravstvenog ponašanja te ima mjerljiv učinak na fizičko i mentalno zdravlje, socijalnu uključenost i opću dobrobit pojedinaca i zajednica.

OMC izvješće iz rujna 2025. *Culture and Health, Time to Act* naglašava da su aktivnosti koje povezuju kulturu i zdravlje relevantne tijekom cijelog životnog vijeka pojedinca te da mogu pridonijeti prevenciji bolesti, rehabilitaciji, liječenju i smanjenju zdravstvenih nejednakosti. Istodobno se ističe nužnost zadržavanja ravnoteže između instrumentalne vrijednosti umjetnosti u kontekstu zdravlja i njezine intrinzične vrijednosti kao temeljnog oblika ljudskog izraza, stvaralaštva i identiteta. Time se potvrđuje potreba za razvojem javnih politika koje prepoznaju umjetnost kao sastavni dio održivog razvoja, društvene kohezije i javnog zdravlja, u skladu s prioritetima Europske unije.

U tom širem europskom okviru projekt *Mapiranje dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja u Republici Hrvatskoj* predstavlja važan nacionalni doprinos razvoju zajedničkog znanja, razmjeni praksi i stvaranju temelja za međusektorsku suradnju. Usklađivanjem s europskim smjernicama i vrednovanjem nacionalnih specifičnosti, projekt doprinosi oblikovanju nacionalne strategije koja će omogućiti sustavno povezivanje umjetničkih i zdravstvenih praksi, jačanje kapaciteta dionika te razvoj programa koji potiču dobrobit i otpornost zajednica kroz umjetnost.

1.1 Konceptualni okvir

Područje umjetnosti i zdravlja obuhvaća širok raspon praksi koje povezuju umjetničko izražavanje s promicanjem zdravlja, dobrobiti i socijalne uključenosti. Unutar tog okvira moguće je razlikovati dva međusobno povezana, ali konceptualno različita segmenta: umjetničke prakse usmjerene na kreativnost i izražavanje te kreativno terapijske prakse koje koriste umjetnost kao stručno utemeljeno sredstvo intervencije i podrške zdravlju.

Prvi segment obuhvaća umjetnike i kulturne djelatnike koji djeluju u području umjetnosti s naglaskom na kreativni proces, istraživanje materijala i izražavanje individualnog ili kolektivnog iskustva. U takvim praksama umjetničko stvaranje predstavlja proces osobnog izraza i istraživanja, dok dovršeno umjetničko djelo ima simboličku i estetsku vrijednost. Ovaj vid umjetničkog izražavanja pridonosi zdravlju i dobrobiti kroz stvaranje pozitivnih emocionalnih stanja, poticanje osjećaja smisla, zadovoljstva i pripadnosti zajednici. Iako se ne odvijaju unutar formalno terapijskog okvira, umjetničke prakse imaju važnu ulogu u razvoju kulture dobrobiti, poticanju socijalne kohezije i jačanju otpornosti pojedinaca i zajednica.

Drugi segment čine kreativni terapeuti, stručnjaci koji primjenjuju umjetnost unutar strukturiranih terapijskih pristupa kao što su art terapija, muzikoterapija, terapija pokretom i plesom, dramska terapija i srodne discipline. Njihov se rad temelji na formalnoj edukaciji, profesionalnim kompetencijama i etičkim standardima koji osiguravaju sigurnost i učinkovitost terapijskog procesa. Umjetničko izražavanje u ovom se kontekstu koristi kao sredstvo istraživanja i integracije emocionalnih, kognitivnih i tjelesnih iskustava. Proces stvaranja omogućuje refleksiju, osobni uvid i psihološki rast, dok se terapijski ciljevi usmjeravaju na različite dimenzije ljudske dobrobiti: biološku, razvojnu, psihološku, socijalnu, duhovnu i fizičku.

Oba segmenta, umjetnički i terapijski, međusobno se nadopunjuju te zajedno pridonose razumijevanju i razvoju interdisciplinarnog područja umjetnosti i zdravlja. Umjetnici svojim djelovanjem otvaraju prostor za iskustvo, izražavanje i zajedničko stvaranje koje pozitivno utječe na pojedince i zajednice, dok kreativni terapeuti primjenjuju umjetnost u kontekstu formalne prakse usmjerene na osobni i društveni oporavak, rast i razvoj. Sustavno prepoznavanje i povezivanje tih pristupa omogućuje stvaranje koherentnog ekosustava u kojem kulturne i zdravstvene politike mogu djelovati komplementarno, sa zajedničkim ciljem unapređenja kvalitete života i dobrobiti građana Republike Hrvatske. Stoga su u metodologiji ovog mapiranja oba segmenta jednakomjerno obuhvaćena i analizirana.

2 Metodologija mapiranja

Metodološki pristup istraživanja osmišljen je tako da omogući cjelovit uvid u strukturu i djelovanje dionika te pouzdanu usporedivost među različitim segmentima područja umjetnosti i zdravlja u Republici Hrvatskoj. Pristup se temeljio na kombinaciji kvantitativnih i kvalitativnih metoda, uz poseban naglasak na uključivost dionika iz različitih disciplina, regija i sektora djelovanja.

Prikupljanje podataka provedeno je od lipnja do listopada 2025. godine putem dvaju istodobnih mrežnih upitnika izrađenih i distribuiranih na platformi Alchemer. Distribucija upitnika provodila se isključivo elektroničkom poštom. Upitnici su bili prilagođeni dvjema populacijama: prvi upitnik bio je namijenjen stručnjacima aktivnima u području umjetnosti i zdravlja, a drugi organizacijama koje provode aktivnosti u tom području.

Upitnik za stručnjake (Prilog 1) bio je usmjeren na pojedince koji profesionalno djeluju u području umjetnosti i zdravlja (umjetnike, terapeute, edukatore, psihologe, pedagoge, zdravstvene, savjetodavne stručnjake i dr.). Upitnik za organizacije (Prilog 2) bio je namijenjen ustanovama, udrugama, umjetničkim organizacijama i drugim pravnim subjektima koji provode aktivnosti povezane s umjetnošću i zdravljem.

Oba su upitnika slijedila zajednički konceptualni okvir te su sadržavala cjeline o općim podatcima, područjima umjetničkog djelovanja i kreativnim terapijama, oblicima provedbe aktivnosti koje povezuju umjetnost i zdravlje, ciljnim skupinama korisnika te planovima i potrebama za podrškom. Upitnik za organizacije dodatno je uključivao pitanja o strukturi nositelja provedbe (stalno zaposleni i vanjski suradnici), o izazovima provedbe te o infrastrukturnim kapacitetima.

Slika 1 Naslovna stranica mrežnog upitnika namijenjenog stručnjacima

U istraživanju je sudjelovalo 356 stručnjaka i 316 organizacija. Stopa dovršenosti započetih upitnika prelazila je 60%, što potvrđuje relevantnost i pouzdanost prikupljenih podataka. Oba su upitnika prikupljala kvantitativne i kvalitativne podatke. Kvantitativni dio obuhvaćao je deskriptivne pokazatelje, postotne raspodjele i višestruke odabire, dok je kvalitativni dio uključivao otvorene odgovore analizirane sadržajnom i tematskom analizom.

Istraživanja su se odvijala istodobno kako bi se omogućila usporedivost nalaza među stručnjacima i organizacijama.

2.1 Metodologija odabira ispitanika

Odabir ispitanika proveden je u suradnji s članovima radne skupine Hrvatske udruge za art terapiju (provoditelj istraživanja) i Ministarstvom kulture i medija Republike Hrvatske. Postupak je bio usmjeren na uključivanje relevantnih stručnjaka i organizacija povezanih s mapiranjem područja umjetnosti i zdravlja, uz poštovanje načela zastupljenosti različitih disciplina kreativnih terapija i regionalne ravnoteže sudionika.

U radnu skupinu bili su uključeni stručnjaci iz područja umjetnosti i zdravlja, kreativnih terapija te predstavnici akademske zajednice. Članovi radne skupine odabrani su prema kriteriju stručne pripadnosti pojedinim disciplinama kreativnih terapija (art terapija, muzikoterapija, terapija pokretom i plesom), uz zastupljenost različitih geografskih područja. U skupinu je uključen i stručnjak za metodologiju istraživanja.

Članovi radne skupine elektroničkom su poštom kontaktirali više skupina potencijalnih ispitanika:

- umjetničke udruge koje su proslijedile poziv na sudjelovanje svojim članovima, čime je ostvarena kružna distribucija upitnika i osigurana široka dostupnost poziva različitim skupinama stručnjaka i organizacija povezanih s aktivnostima u području umjetnosti i zdravlja,
- krovne udruge svake od disciplina kreativnih terapija, koje su posredovale u distribuciji upitnika svojim članovima,
- psihoterapijske udruge koje su, u suradnji sa Savezom psihoterapijskih udruga Hrvatske (SPUH), proslijedile poziv na sudjelovanje svojim članovima, čime je ponovno ostvarena kružna distribucija upitnika i osigurana široka dostupnost poziva različitim skupinama stručnjaka i organizacija povezanih s aktivnostima u području psihoterapije,
- organizacije koje provode praksu kreativnih terapija i imaju potpisane ugovore o suradnji, kojima je upitnik dostavljen izravno na službene adrese elektroničke pošte,
- studente i alumne koji su završili ili trenutno pohađaju Sveučilišni specijalistički studij kreativnih terapija Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku u suradnji s Medicinskim fakultetom u Osijeku,
- dionike za koje se u javnosti zna da se bave područjem umjetnosti i zdravlja.

Upitnik namijenjen organizacijama sadržavao je i pitanja o stručnjacima koji provode aktivnosti na području umjetnosti i zdravlja. Za tu je skupinu primijenjena metoda uzorka „grude snijega“ (engl. *snowball sampling*), pri čemu su organizacije navele svoje stalne i vanjske suradnike koji su potom pozvani na ispunjavanje upitnika za stručnjake.

Dodatno, Ministarstvo kulture i medija obratilo se kontaktima iz neformalne baze umjetnika (fizičkih i pravnih osoba) koji su prethodno bili uključeni u komunikaciju s Ministarstvom. Ministarstvo kulture i medija proslijedilo je upitnik i Ministarstvu zdravlja za daljnju distribuciju svojim dionicima.

Svi pozivi za sudjelovanje u istraživanju poslani su putem službene adrese Ministarstva kulture i medija, otvorene posebno za potrebe istraživanja: *umjetnostizdravlje@min-kulture.hr.*

U nastavku se navode članovi radne skupine koji su sudjelovali u kreiranju i distribuciji upitnika, odabiru ispitanika, praćenju provedbe istraživanja i izradi ovog izvještaja:

- prof. dr. art. Jasmina Pacek, univ. spec. art. therap., voditeljica radne skupine
- prof. dr. sc. Josipa Forjan

- izv. prof. dr. sc. Tihana Škojo, univ. spec. art. therap.
- doc. art. Sanela Janković
- Krunoslav Stojanovski, mag. art., univ. spec. art. therap.
- Magdalena Rubeša, mag. edu., univ. spec. art. therap.

2.2 Izvješće o mapiranju

Izvještaj se sastoji od pregleda rezultata oba istraživanja, analitičkog prikaza i interpretacije nalaza te preporuka za daljnje djelovanje. Ministarstvu kulture i medija dostavljeni su i popisi stručnjaka (ime, prezime, kontakt, područje djelovanja) te popisi organizacija (s osnovnim informacijama o pravnom statusu, području rada i kontaktima), čime je osigurana podloga za pokretanje procesa izrade digitalnog registra stručnjaka i organizacija koje provode aktivnosti na području umjetnosti i zdravlja.

Ovi materijali čine polazište za uspostavu sveobuhvatne baze podataka dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja te za planiranje daljnjih mjera razvoja ovog sektora u okviru nacionalnih kulturnih politika. Ministarstvu je na taj način osiguran sveobuhvatan uvid u postojeće resurse, stručne profile i organizacijske kapacitete, kao i osnova za planiranje sljedećih faza razvoja sustava podrške.

Podatci iz oba istraživanja koriste se isključivo za potrebe izrade digitalnog registra stručnjaka i organizacija te za planiranje javnih politika u području umjetnosti i zdravlja, u skladu s propisima o zaštiti osobnih podatka.

2.3 Metode analize podataka

Podatci prikupljeni putem mrežnih upitnika analizirani su primjenom kombinirane metodologije koja obuhvaća deskriptivnu, sadržajnu i tematsku analizu. Većina pitanja bila je zatvorenog tipa, što je omogućilo provedbu deskriptivne statističke analize s ciljem prikaza osnovnih obilježja uzorka i distribucije odgovora.

U pitanjima s više ponuđenih odgovora ispitanicima je bilo omogućeno odabrati jedan ili više odgovora, zbog čega zbroj postotaka u tabličnim prikazima može prelaziti 100%, označeno zvjezdicom (*).

Za otvorena pitanja korištena je sadržajna i tematska analiza kojom su odgovori ispitanika kategorizirani prema dominantnim tematskim cjelinama. Analiza je provedena kroz sustavno kodiranje odgovora, uz provjeru dosljednosti klasifikacije kroz međusobno usklađivanje i potvrđivanje unutar istraživačkog tima.

Svi odgovori u otvorenim pitanjima koji nisu bili povezani s postavljenim pitanjem isključeni su iz daljnje analize kako bi se osigurala metodološka dosljednost i relevantnost prikazanih rezultata.

3 Rezultati istraživanja – Stručnjaci

Poglavlje prikazuje rezultate istraživanja provedenog među stručnjacima aktivnim u području umjetnosti i zdravlja. Rezultati su prikazani kroz potpoglavlja koja slijede logiku upitnika i omogućuju sustavno razumijevanje profila stručnjaka, njihovih kompetencija, područja djelovanja te uloga koje ostvaruju u razvoju područja umjetnosti i zdravlja. Svaka cjelina uključuje kvantitativni prikaz odgovora, interpretaciju dobivenih podataka te odabrane otvorene odgovore koji dodatno ilustriraju širinu i specifičnost djelovanja stručnjaka.

3.1 Vrsta kulturnih djelatnosti

U okviru istraživanja ispitana je zastupljenost kulturnih djelatnosti u kojima stručnjaci provode aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja. Cilj je bio identificirati dominantna područja umjetničkog i kreativnog izražavanja koja se koriste u terapijskom, edukativnom ili socijalno uključivom kontekstu.

Budući da je u ovom pitanju bio moguć odabir više odgovora, ukupni zbroj prelazi 100%, što ukazuje na interdisciplinarnost i višestruku uključenost stručnjaka u više oblika umjetničkih praksi.

Tablica 1 Vrste kulturnih djelatnosti koje stručnjaci provode

Kulturne djelatnosti*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Vizualne umjetnosti	162	23,2%	45,6%
Inovativne umjetničke i kulturne prakse	99	14,2%	27,9%
Glazba	94	13,5%	26,5%
Književne djelatnosti	87	12,5%	24,5%
Kazalište	83	11,9%	23,4%
Ples i pokret	74	10,6%	20,8%
Nešto drugo	39	5,6%	11,0%
Audiovizualne djelatnosti	32	4,6%	9,0%
Dizajn	28	4,0%	7,9%
Ukupno	698	100,0%	196,6%

Rezultati pokazuju da su vizualne umjetnosti najčešće područje djelovanja stručnjaka (45,6% ispitanika), što potvrđuje prepoznatljivost i rasprostranjenost likovnih pristupa u terapijskom i edukativnom radu. Slijede inovativne umjetničke i kulturne prakse (27,9%)

koje ukazuju na sve veću prisutnost suvremenih, interdisciplinarnih oblika rada koji spajaju umjetnost, tehnologiju i društvenu participaciju.

Visoka zastupljenost glazbe (26,5%), književnih djelatnosti (24,5%) i kazališta (23,4%) svjedoči o raznolikosti izraza te o širokom rasponu metoda koje stručnjaci koriste u promicanju mentalnog i emocionalnog zdravlja.

Ostale kulturne djelatnosti (11% ispitanika) uključuju edukacije povezane s različitim kulturnim disciplinama, ekološke radionice, radionice ručnog rada iz područja primijenjenih umjetnosti, intervencije u javnim prostorima i slične aktivnosti.

Stručnjaci u području umjetnosti i zdravlja primjenjuju širok spektar kreativnih pristupa koji nadilaze tradicionalne umjetničke podjele. Takva otvorenost prema eksperimentiranju, kombiniranju disciplina i uključivanju novih tehnologija ukazuje na visoki razvojni potencijal područja, osobito u kontekstu primjene umjetnosti u terapijskim i edukacijskim okružjima.

3.2 Vrsta djelovanja

Ispitan je i način na koji stručnjaci ostvaruju svoje djelovanje u području umjetnosti i zdravlja kreirajući osnovnu podjelu na umjetničko djelovanje i kreativno terapijsko djelovanje, a potom i koje specifične discipline kreativnih terapija pritom primjenjuju. Ispitanici su mogli odabrati jedan ili više ponuđenih odgovora.

Tablica 2 Vrsta djelovanja u području umjetnosti i zdravlja

Vrsta djelovanja*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Kreativne terapije (art terapija, muzikoterapija, terapija pokretom i plesom, dramaterapiju)	180	39,9%	50,6%
Umjetničko djelovanje	271	60,1%	76,1%
Ukupno	451	100,0%	126,7%

Rezultati pokazuju da najveći broj ispitanika svoje djelovanje ostvaruje kroz umjetnički izraz (76,1%), dok njih približno polovica (50,6%) provodi ili uključuje kreativne terapije. To potvrđuje snažnu povezanost terapijskih i umjetničkih pristupa u praksi, budući da se značajan broj stručnjaka istodobno bavi umjetničkim stvaralaštvom i terapijskim radom.

Tablica 3 Discipline prakticiranja kreativnih terapija

Kreativna terapija*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Art terapija	89	34,2%	49,7%
Muzikoterapija	40	15,4%	22,3%
Terapija pokretom i plesom	46	17,7%	25,7%
Dramaterapija	34	13,1%	19,0%
Ostalo	51	19,6%	28,5%
Ukupno	260	100,0%	145,3%

Stručnjacima koji su označili da djeluju u području kreativnih terapija ponuđen je odabir disciplina u kojima prakticiraju te terapije. Svaki ispitanik mogao je odabrati jednu ili više disciplina (*), stoga rezultati upućuju na visok udio ispitnika (45,3%) koji prakticiraju više disciplina kreativnih terapija.

Najzastupljenija disciplina jest art terapija, kojom se bavi gotovo polovica ispitanika (49,7%). Slijede terapija pokretom i plesom (25,7%), muzikoterapija (22,3%) i dramaterapija (19,0%). Znatna skupina ispitanika (28,5%) navela je i druge oblike terapijskog rada, što ukazuje na široku primjenu kreativnih i integrativnih pristupa koji nadilaze tradicionalne discipline.

Među odgovorima u kategoriji „ostalo“, najveći je udio (27,5%, n = 14) onih koji su naveli različite oblike psihoterapija (npr. Gestalt, somatske prakse, psihodrama, tjelesno orijentirana psihoterapija), dok je 12,6% (n = 10) navelo različite oblike umjetničkog izražavanja koji zapravo nisu oblici kreativnih terapija.

Tablica 4 Primjeri odgovora navedeni pod ostale discipline

Odgovori	n
Autorski književni performansi	1
Biblio/poetska terapija	1
Biblioterapija	5
Čitalački klub slijepih i slabovidnih osoba te likovno-kiparske radionice	1
Feldenkrais metoda	1
Fotografija i zvukoterapija	1
Kombinacija osobne umjetničke prakse (kazalište, pokret i ples) s iskustvom tjelesno orijentirane psihoterapije (CIR)	1
Kombinirani mediji	1
Land art i eko-terapija – kombinacija kreativnog izražavanja u prirodi, rada s prirodnim i recikliranim materijalima, grupnog procesa i emocionalne refleksije. U	1

okviru KA2 Erasmus+ projekta razvija se model koji kombinira elemente art terapije i mentalnog zdravlja	
Logoterapijske priče	1
Ne provode se art terapije u užem smislu, već programi čiji učinak na polaznike ima terapijski karakter	1
Plivanje	1
Switch2Move – social implicit movement	1
Terapija humorom i smijehom	1
Terapija igrom	1
Terapija igrom koja uključuje više elemenata kreativnog izraza	1
Terapija kamišibajem (japansko papirnato kazalište)	1
Terapija kroz umjetnost	1
Terapija pisanjem i biblioterapija	1
Terapijski pas	1
Time terapija	1

Odgovori iz Tablica 3 i 4 potvrđuju da su prakse u području umjetnosti i zdravlja izrazito interdisciplinarne te da stručnjaci često razvijaju vlastite metode koje povezuju više oblika izražavanja i terapeutskih tehnika. Takav pristup stvara fleksibilan okvir djelovanja koji obuhvaća i formalne discipline kreativnih terapija, umjetničke i ostale pristupe.

3.3 Obrazovanje i edukacije

Pregled izobrazbe stručnjaka u području umjetnosti i zdravlja prikazan je u ovom potpoglavlju, s naglaskom na status edukacija za terapijsko ili umjetničko djelovanje (Tablica 5) i povezanost statusa edukacije s vrstom kulturne djelatnosti (Tablica 6).

Stručnjaci su navodili završeno obrazovanje i edukacije za kreativne terapeute (3.3.1.) te obrazovanje u umjetničkom području (3.3.2.).

Napomena: u pitanjima s više ponuđenih odgovora zbroj postotaka može prelaziti 100%.

Tablica 5 Status edukacija za kreativno terapijsko i/ili umjetničko djelovanje

Odgovori	n	%
Da	222	62,4
Ne	89	25,0
U tijeku	45	12,6
Ukupno	356	100,0

Većina ispitanika navodi završenu adekvatnu edukaciju (62,4%), dok je četvrtina bez takve edukacije (25,0%), a dodatnih 12,6% trenutno je u procesu edukacije. Ovakav profil ukazuje na snažnu orijentiranost uzorka prema stručnom osposobljavanju, što potvrđuje visoku razinu profesionalizacije i predanosti kontinuiranom usavršavanju koje povezuje umjetnost i zdravlje.

Tablica 6 Status edukacije ispitanika prema kulturnim djelatnostima

Kulturne djelatnosti*		Završena edukacija		Ukupno
		Da	Ne	
Glazba	n	58	19	77
	% kulturne djelatnosti	75,3%	24,7%	100%
Kazalište	n	53	18	71
	% kulturne djelatnosti	74,6%	25,4%	100%
Ples i pokret	n	48	13	61
	% kulturne djelatnosti	78,7%	21,3%	100%
Književne djelatnosti	n	44	34	78
	% kulturne djelatnosti	56,4%	43,6%	100%
Vizualne umjetnosti	n	100	39	139
	% kulturne djelatnosti	71,9%	28,1%	100%
Audiovizualne djelatnosti	n	17	10	27
	% kulturne djelatnosti	63,0%	37,0%	100%
Dizajn	n	18	7	25
	% kulturne djelatnosti	72,0%	28,0%	100%
Inovativne umjetničke i kulturne prakse	n	61	26	87
	% kulturne djelatnosti	70,1%	29,9%	100%
Nešto drugo	n	51	11	62
	% kulturne djelatnosti	82,3%	17,7%	100%
Ukupno		450	177	627

Udio dovršene edukacije visok je u većini kulturnih djelatnosti (uglavnom između 70% i 80%). Najvišu razinu dovršene edukacije bilježe ispitanici u kategorijama „Nešto drugo“ (82,3%) i „Ples i pokret“ (78,7%). Niži udio završene terapijske edukacije u književnim

djelatnostima (56,4%) može odražavati manju institucionaliziranost terapijskih kurikuluma u književnim praksama u odnosu na somatske i izvedbene modalitete.

3.3.1 Obrazovanje i edukacije za kreativne terapeute

Potpoglavlje prikazuje pregled vrsta edukacija koje vode stjecanju ili razvoju kompetencija kreativnih terapeuta. Analiza obuhvaća akademske i neakademske programe, višegodišnje edukacije, radionice te druge oblike stručnog usavršavanja. Cilj je utvrditi koji su oblici obrazovanja najzastupljeniji među stručnjacima i u kojoj se mjeri formalni visokoškolski programi povezuju s praksom u području kreativnih terapija.

Tablica 7 Vrste edukacija specifičnih za kreativne terapeute

Edukacija*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Sveučilišni specijalistički studij kreativnih terapija, smjer art terapija, muzikoterapija, dramaterapija, terapija pokretom i plesom na Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku u suradnji s Medicinskim fakultetom u Osijeku. (univ. spec. art. therap.)	43	23,9%	33,1%
Sveučilišni studij diplomske razine MA ili MSc na nekoj **visokoškolskoj ustanovi u inozemstvu** koja školuje kreativne terapeute+	10	5,6%	7,7%
Predmeti ili moduli kreativnih terapija na visokoškolskim ustanovama+	15	8,3%	11,5%
Višegodišnji programi edukacije za kreativne terapeute s ciljem stjecanja **pune kvalifikacije** priznate od svoje krovne udruge, koje provode **neakademske ustanove**+	43	23,9%	33,1%
Radionice ili kratkotrajne edukacije koje **ne vode prema punoj kvalifikaciji** kreativnog terapeuta, ali daju određena uža tematska znanja iz nekog segmenta kreativnih terapija u provođenju neakademskih ustanova+	45	25,0%	34,6%
Neka druga edukacija+	24	13,3%	18,5%
Ukupno	180	100,0%	138,5%

+ ispitanici su uz odabrani odgovor navodili detaljniji opis edukacije

Sveučilišni specijalistički studij kreativnih terapija u Osijeku (33,1% ispitanika) jasno se profilira kao ključni akademski kanal profesionalizacije struke u Republici Hrvatskoj. Njegova visoka zastupljenost pokazuje da je riječ o programu koji ima jedinstvenu i vodeću ulogu u institucionalizaciji kreativnih terapija na nacionalnoj razini.

Iz odgovora za **visokoškolske ustanove u inozemstvu koja školuju kreativne terapeute** vidljivo je da dio stručnjaka stječe akademske kvalifikacije u Ujedinjenom Kraljevstvu, Italiji, Nizozemskoj i Njemačkoj. Riječ je o studijima art terapije, muzikoterapije, terapije pokretom i plesom te dramaterapije koji se izvode na institucijama s dugom tradicijom u području kreativnih terapija. Ovi primjeri potvrđuju međunarodnu orijentaciju dijela stručnjaka, kao i stjecanje stranih kvalifikacija prije nego što je postojala u RH.

Ispitanici koji su završili samo **predmete i/ili module kreativnih terapija koji se izvode na različitim visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu** (a ne daju polaznicima punu kvalifikaciju) najčešće su navodili programe Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Među **višegodišnjim programima edukacije za kreativne terapeute, koje provode neakademske ustanove** i koje vode prema stjecanju **pune kvalifikacije** priznate od krovne udruge, izdvajaju se edukacije iz područja ekspresivne art terapije (n = 12), terapije pokretom i plesom (n = 8) i psihodrame (n = 3).

U skupini odgovora **radionice ili kratkotrajne edukacije koje ne vode prema punoj kvalifikaciji kreativnog terapeuta** (n = 45) najčešće su spominjane radionice i seminari iz art terapije, muzikoterapije, dramske i terapije pokretom i plesom, kao i edukacije iz psihodrame, biblioterapije, zvukoterapije i metoda tjelesne svijesti. Brojne edukacije odvijale su se u suradnji s međunarodnim institucijama ili domaćim udrugama, poput Hrvatske udruge za ekspresivnu art terapiju, Hrvatske udruge muzikoterapeuta, Centra Modus i Centra Proventus. Nalazi potvrđuju visoku motiviranost stručnjaka i važnost neformalnih edukacija.

Skupina odgovora označena kao **ostale edukacije** (n = 24) obuhvaća širok raspon individualnih i autorskih pristupa koji povezuju umjetnički, terapijski i obrazovni rad. Ispitanici navode samostalno razvijene metode, interdisciplinarne i holističke pristupe, kao i programe koji spajaju kreativne terapije s ostalim psihoterapijskim pravcima, Waldorfskom pedagogijom, cirkuskom pedagogijom ili glazbenim i scenskim umjetnostima. Takvi primjeri potvrđuju interdisciplinarnost praksi, ali i potrebu za sustavnijim razvrstavanjima struka.

U cjelini, rezultati pokazuju da u Hrvatskoj postoji razvijena i aktivna zajednica stručnjaka koji kontinuirano ulažu u obrazovanje, no sustav izobrazbe i certificiranja ostaje

fragmentiran. Uspostava nacionalnog registra svih vrsta programa predstavlja ključne korake za daljnje unaprjeđenje i profesionalizaciju područja kreativnih terapija.

Vrste edukacija specifičnih za kreativne terapeute dodatno su analizirane prema kriteriju stjecanja pune kvalifikacije za obavljanje djelatnosti kreativnog terapeuta. U skupinu obrazovnih programa koji donose punu kvalifikaciju svrstani su ispitanici koji su završili Sveučilišni specijalistički studij kreativnih terapija u Hrvatskoj, Sveučilišne studije diplomske razine u inozemstvu te višegodišnje programe edukacije za kreativne terapeute s ciljem stjecanja pune kvalifikacije priznate od svoje krovne udruge, koje provode neakademske ustanove . Ostali ispitanici svrstani su u kategoriju edukacija koje ne rezultiraju stjecanjem pune kvalifikacije za kreativnog terapeuta.

Tablica 8 Oblici edukacija za kreativne terapeute

Oblici edukacija	n	%
Puna kvalifikacija	65	54,6
Bez kvalifikacije	54	45,4
Ukupno	119	100,0

Rezultati pokazuju da je nešto više od polovice ispitanika (54,6%) steklo punu kvalifikaciju za obavljanje djelatnosti kreativnog terapeuta, dok ih 45,4% ima parcijalne ili dopunske edukacije koje ne vode do pune kvalifikacije. Takav omjer upućuje na postupnu profesionalizaciju struke, ali i na činjenicu da se znatan broj praktičara još uvijek obrazuje kroz neformalne i specijalizirane programe koji nisu regulirani sustavom priznatih kvalifikacija. Ovi nalazi ističu potrebu za uspostavom jasnih standarda i akreditacijskih mehanizama koji bi omogućili usklađivanje kvalifikacijskih razina unutar područja kreativnih terapija.

3.3.2 Obrazovanje i edukacije u umjetničkom području

Analiza obrazovanja u umjetničkom području usmjerena je na razinu i vrstu umjetničkih kvalifikacija stručnjaka koji djeluju u području umjetnosti i zdravlja. Cilj je utvrditi u kojoj su mjeri ispitanici formalno obrazovani u umjetničkim disciplinama te koliko su prisutni dopunski i neformalni oblici umjetničkog usavršavanja.

Tablica 9 Vrsta umjetničke edukacije

Edukacija*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Umjetnička akademija+	124	50,2%	64,6%
Srednja umjetnička škola+	39	15,8%	20,3%
Neka druga edukacija+	84	34,0%	43,8%
Ukupno	247	100,0%	128,6%

+ ispitanici su uz odabrani odgovor navodili detaljniji opis edukacije

Rezultati pokazuju da je najveći udio ispitanika (64,6%) završio umjetničku akademiju, dok svaki peti ima srednjoškolsku umjetničku spremu (20,3%). Značajan broj ispitanika (43,8%) naveo je i druge oblike umjetničkog obrazovanja, poput specijaliziranih radionica, kraćih edukacija ili autorskih pristupa.

U nastavku su sažeti otvoreni odgovori ispitanika o završenim umjetničkim akademijama. Odgovori su objedinjeni prema visokoškolskoj ustanovi, neovisno o studijskom smjeru.

Tablica 10 Umjetničke akademije koje su ispitanici završili (upisani odgovori)

Umjetničke akademije	n	%
Akademija likovnih umjetnosti (Zagreb)	40	32,3
Akademija dramske umjetnosti (Zagreb)	18	14,5
Akademija primijenjenih umjetnosti (Rijeka)	7	5,6
Akademija za umjetnost i kulturu (Osijek)	5	4,0
Umjetnička akademija (Split)	7	5,6
Muzička akademija (Zagreb)	15	12,1
Tekstilno-tehnološki fakultet (Zagreb)	2	1,6
Međunarodne akademije	30	24,2
Ukupno	124	100,0

Rezultati pokazuju da je većina ispitanika završila visokoškolske programe na domaćim umjetničkim akademijama, među kojima se najčešće navodi Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu (32,3%) i Akademija dramske umjetnosti (14,5%). Značajan udio (24,2%) završio je međunarodne programe umjetničkog obrazovanja, što ukazuje na izraženu mobilnost i međunarodnu orijentaciju stručnjaka u području umjetnosti i zdravlja.

Međunarodni programi obuhvaćaju studije na sveučilištima i akademijama u Italiji, Sloveniji, Nizozemskoj, Austriji, Belgiji, Njemačkoj, Poljskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu, Rusiji i Sjedinjenim Američkim Državama. Riječ je pretežito o preddiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim studijima iz područja likovnih, glazbenih i izvedbenih umjetnosti, kao i o interdisciplinarnim programima koji povezuju umjetnost, dizajn i pokret.

U okviru analize umjetničkog obrazovanja dodatno su analizirane srednje umjetničke škole koje su ispitanici završili. Odgovori su objedinjeni prema vrsti ustanove i zemlji obrazovanja.

Tablica 11 Srednje umjetničke škole koje su ispitanici završili (upisani odgovori)

Srednje umjetničke škole	n	%
Škola primijenjenih umjetnosti (Zagreb)	17	45,9
Ostale srednje umjetničke škole (Hrvatska)	11	29,7
Srednje glazbene škole (Hrvatska)	6	16,2
Međunarodna srednja umjetnička škola	3	8,1
Ukupno	37	100,0

Rezultati pokazuju da je gotovo polovica ispitanika (45,9%) završila Školu primijenjenih umjetnosti u Zagrebu. Uz to, 16,2% ispitanika ima srednjoškolsko glazbeno obrazovanje, a dodatnih 29,7% završilo je druge srednje umjetničke škole u Hrvatskoj, što upućuje na široku zastupljenost različitih umjetničkih disciplina.

Gotovo polovica ispitanika (43,8%) navela je druge oblike umjetničkog obrazovanja (Tablica 9). Riječ je o raznolikim oblicima usavršavanja u području glume, plesa, pripovijedanja, vizualnih umjetnosti, keramike, folklora, kreativnog pisanja, glazbe i drugih autorskih umjetničkih praksi.

Posebno je značajno da je sedam ispitanika navelo završenu ili trenutačno upisan doktorski studij, većinom u području umjetnosti, umjetničke pedagogije ili kreativne terapije. Ovaj podatak upućuje na rastući interes za znanstveno-umjetničko proučavanje fenomena umjetnosti i zdravlja te potvrđuje postupnu integraciju umjetničkog i znanstvenog pristupa u razvoju struke.

3.4 Okružja provedbe aktivnosti

U ovom su poglavlju prikazana institucionalna i društvena okružja u kojima ispitanici provode aktivnosti povezane s umjetnošću i zdravljem te vrste korisničkih skupina s kojima surađuju. Analizirana su mjesta provedbe aktivnosti, institucionalna pripadnost te širina konteksta djelovanja stručnjaka.

Tablica 12 Mjesto provedbe aktivnosti umjetnosti i zdravlja

Mjesto provedbe aktivnosti*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
U organizacijama nevladinog sektora (udruge)	193	22,0%	55,1%
U kulturnim ustanovama (muzeji, galerije, kazališta, knjižnice i sl.)	190	21,6%	54,3%
U obrazovnim ustanovama (vrtići, škole, fakulteti i sl.)	166	18,9%	47,4%
U privatnoj praksi	143	16,3%	40,9%
U organizacijama i ustanovama socijalne skrbi (domovi za starije, domovi za djecu bez adekvatne skrbi, centri za socijalni rad, obiteljski centri i sl.)	92	10,5%	26,3%
U zdravstvenim ustanovama (bolnice, domovi zdravlja i sl.)	65	7,4%	18,6%
U institucijama pravosudnog sustava (kaznionice, maloljetnički prestupnički domovi i sl.)	15	1,7%	4,3%
Ostalo	15	1,7%	4,3%
Ukupno	879	100,0%	251,1%

Rezultati pokazuju da se aktivnosti na sjecištu umjetnosti i zdravlja najčešće provode u organizacijama nevladinog sektora (55,1%) i kulturnim ustanovama (54,3%), gdje djeluje više od polovice ispitanika. Obrazovne ustanove (47,4%) također zauzimaju važno mjesto, što potvrđuje rastuću prisutnost umjetničko-terapijskih sadržaja u obrazovnom sustavu. Značajan udio ispitanika (40,9%) provodi aktivnosti u privatnoj praksi, što ukazuje na rast profesionalizacije i razvoj samostalnog djelovanja u području kreativnih terapija. Ovakav nalaz otvara pitanje regulacije i standardizacije kvalitete rada u privatnom sektoru. Aktivnosti u sustavu socijalne skrbi (26,3%) i zdravstvenim ustanovama (18,6%) potvrđuju prisutnost integracije umjetničkih pristupa u sustave skrbi, rehabilitacije i mentalnog zdravlja.

U odgovoru „ostala mjesta provedbe“ ispitanici su navodili različita mjesta provedbe aktivnosti, poput javnih prostora i ulica, plesnih centara, pučkih učilišta, festivala, pjesničkih okupljanja, tematskog parka Pavletić (YEAH Centar), mjesnih odbora, centara za migrante, (nad)biskupije te online okružja.

Tablica 13 Sudionici provedbe aktivnosti umjetnosti i zdravlja

Sudionici aktivnosti*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Dječja zdrava populacija	205	11,1%	58,2%
Djeca s poremećajima pažnje	117	6,3%	33,2%
Djeca s razvojnim poteškoćama	121	6,5%	34,4%
Djeca s akutnim i kroničnim bolestima	43	2,3%	12,2%
Djeca s poremećajima u ponašanju	100	5,4%	28,4%
Adolescentna zdrava populacija	184	10,0%	52,3%
Adolescenti s poremećajima pažnje	89	4,8%	25,3%
Adolescenti s razvojnim poteškoćama	73	3,9%	20,7%
Adolescenti s akutnim i kroničnim bolestima	36	1,9%	10,2%
Adolescenti s poremećajima u ponašanju	86	4,7%	24,4%
Zdrava odrasla populacija	230	12,4%	65,3%
LGBT+ populacija	81	4,4%	23,0%
Braniteljska populacija oboljelih od PTSP-a i članovi njihovih obitelji	38	2,1%	10,8%
Odrasla populacija oboljela od psihičkih bolesti	76	4,1%	21,6%
Ovisnička populacija	39	2,1%	11,1%
Populacija osoba s tjelesnim invaliditetom	81	4,4%	23,0%
Populacija oboljelih od malignih bolesti	41	2,2%	11,6%
Članovi disfunkcionalnih obitelji	67	3,6%	19,0%
Prijestupnička populacija	28	1,5%	8,0%
Populacija treće životne dobi i osobe u palijativnoj skrbi	94	5,1%	26,7%
Ostalo	20	1,1%	5,7%
Ukupno	1849	100,0%	525,3%

Stručnjaci u području umjetnosti i zdravlja rade s raznolikim skupinama korisnika. Najzastupljenije su skupine zdrave populacije: odraslih (65,3%), djece (58,2%) i adolescenata (52,3%), što ukazuje na snažnu orijentaciju prema preventivnim, razvojnim i edukativnim programima koji povezuju umjetnost i dobrobit. Ovi nalazi o radu sa zdravim populacijama mogu se povezati s ranijim rezultatima prema kojima većina ispitanih stručnjaka (76,2%) djeluje kroz samo umjetničke aktivnosti, a ne i terapijske (Tablica 2) . U protivnom bi bilo zabrinjavajuće da se umjetničke aktivnosti koje nisu terapijske provode s bolesnim populacijama ili populacijama u riziku, jer umjetnici nisu obučeni za takav rad.

Značajan udio stručnjaka usmjeren je na rad s mladima s razvojnim poteškoćama (34,4% djece i 20,7% adolescenti), potom s mladima koje imaju poremećaje pažnje (33,2% djeca

i 25,3% adolescenti) kao i mladi s poremećajima u ponašanju (28,4% djeca, 24,4% adolescenti). Nešto je manji postotak, ali i dalje značajan, rad s mladima s akutnim i kroničnim bolestima (12,2% djeca i 10,2% adolescenti).

U odrasloj populaciji treba istaknuti visoke postotke rada s populacijama treće životne dobi i osobe u palijativnoj skrbi (26,7%), potom populacija osoba s tjelesnim invaliditetom (23,0%), odrasla populacija oboljela od psihičkih bolesti (21,6%), populacija oboljelih od malignih bolesti (11,6%) kao i članove disfunkcionalnih obitelji (19,0%), braniteljska populacija oboljelih od PTSP-a i članovi njihovih obitelji (10,8%). Takva struktura korisnika potvrđuje prisutnost umjetničko-terapijskih praksi u sustavima socijalne skrbi, zdravstva, te upućuje na suradnju s resornim ministarstvima (kulture, zdravstva, obrazovanja, socijalne politike).

U kategoriji *ostalih korisnika* ispitanici su navodili različite skupine za koje se predlaže uključiti u buduća istraživanja: zdravstvene radnike, umjetnike, psihoterapeute, roditelje djece s teškoćama, studente, studente pomagačkih profesija, roditelje, trudnice, majke, majke u postpartalnom razdoblju, imigrante, beskućnike, udomiteljsku djecu, korisnike usluga Crvenog križa, odraslu populaciju s intelektualnim poteškoćama, odraslu populaciju s akutnim i kroničnim bolestima, Rome, mlade iz NEET[1] skupine te osobe iz ruralnih i ratom pogođenih sredina, kao i međunarodne volontere i sudionike Erasmus+ i ESS[2] projekata.

Ukupno je prikupljeno 1 849 odgovora od 356 ispitanika, što pokazuje da svaki stručnjak u prosjeku djeluje s oko pet različitih skupina korisnika. Takav raspon potvrđuje kako su umjetničko-terapijske aktivnosti široko primjenjive te da njihov doseg obuhvaća gotovo sve dobne, zdravstvene i socijalne skupine, od obrazovnog do zdravstvenog i socijalnog sustava.

Ovi nalazi dodatno potvrđuju inkluzivni i interdisciplinarni karakter praksi na sjecištu umjetnosti i zdravlja te ukazuju na njihovu rastuću važnost u promicanju društvene povezanosti, prevenciji i unapređenju kvalitete života različitih skupina korisnika.

---

[1] Mladi izvan obrazovanja, zaposlenja i osposobljavanja
[2] Europska snaga solidarnosti

3.5 Profesionalna pripadnost i strukovne udruge

U nastavku se analizira članstvo ispitanika u profesionalnim i strukovnim udrugama koje djeluju u području umjetnosti, kulture, terapije i zdravlja. Cilj je utvrditi razinu institucionalne umreženosti i profesionalne pripadnosti stručnjaka koji djeluju na sjecištu umjetnosti i zdravlja te identificirati glavne strukovne i profesionalne mreže u kojima sudjeluju.

Tablica 14 Članstvo u strukovnoj udruzi

Članstvo u udruzi	n	%
Da	202	56,7
Ne	154	43,3
Ukupno	356	100,0

Više od polovice ispitanika (56,7%) članovi su jedne ili više strukovnih udruga, dok 43,3% nisu uključeni u formalne profesionalne mreže. Takav rezultat ukazuje na visok stupanj institucionalne povezanosti i profesionalne identifikacije dijela ispitanika, uz istodobno postojanje znatne skupine koja djeluje izvan formalnih struktura. To može odražavati i činjenicu da se područje umjetnosti i zdravlja u Hrvatskoj još uvijek razvija i institucionalno oblikuje.

Tablica 15 Članstvo u udruzi prema vrsti

Udruga*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
HART – Hrvatska udruga za art terapiju	23	9,7%	11,6%
Hrvatska udruga za muzikoterapiju	5	2,1%	2,5%
Hrvatska udruga za psihoterapiju pokretom i plesom	8	3,4%	4,0%
Hrvatsko društvo likovnih umjetnika	25	10,5%	12,6%
Hrvatska udruga samostalnih umjetnika	23	9,7%	11,6%
Neka druga udruga	153	64,6%	77,3%
Ukupno	257	100,0%	129,8%

Najveći broj ispitanika pripada kategoriji „neka druga udruga“ (77,3%), što upućuje na izrazitu raznolikost i raspršenost profesionalnih poveznica izvan nekoliko najpoznatijih nacionalnih organizacija povezanih s područjem umjetnosti i zdravlja. Ovakav rezultat odražava širok spektar profesionalnih mreža koje uključuju međunarodne udruge, interdisciplinarne platforme, strukovne komore i specijalizirane organizacije iz područja umjetnosti, terapije i obrazovanja.

Među nacionalnim udrugama s većom zastupljenošću ističu se Hrvatsko društvo likovnih umjetnika (12,6%) i HART – Hrvatska udruga za art terapiju (11,6%). Kategorije „Hrvatsko društvo likovnih umjetnika“ i „Hrvatska udruga samostalnih umjetnika“ nisu bile ponuđene u izvornom upitniku, ali su zbog učestalosti pojavljivanja u otvorenim odgovorima naknadno kodirane kao zasebne, radi preciznijeg prikaza profesionalne pripadnosti. Kodiranje je provela istraživačka skupina prema načelima sadržajne analize.

Odgovori u kategoriji „neka druga udruga“ (n = 152) potvrđuju široku i razgranatu mrežu profesionalnih poveznica koje obuhvaćaju područja umjetnosti, kulture, obrazovanja, psihoterapije i društvenog djelovanja. Najzastupljenije su umjetničke i kulturne udruge poput Hrvatskog društva dramskih umjetnika (HDDU), ULUPUH-a, HULU Split i UPUH-a, koje potvrđuju snažnu institucionalnu prisutnost ispitanika u umjetničkom sektoru.

Značajan broj ispitanika navodi i udruge povezane s terapijskim modalitetima i psihoterapijom, primjerice DGIPH, HKPT, EFAT, BAAT i Savez psihoterapijskih udruga Hrvatske, što ukazuje na profesionalno umrežavanje unutar europskog konteksta kreativnih terapija i ostalih psihoterapijskih pravaca.

Dio ispitanika povezan je s interdisciplinarnim organizacijama koje povezuju umjetnost s obrazovanjem, književnošću, socijalnim radom i humanitarnim djelovanjem (npr. HCDO, Društvo hrvatskih književnika, Crveni nosovi klaunovidoktori, Isusovačka služba za izbjeglice).

Sveukupno, struktura članstva pokazuje visoku transdisciplinarnost i međunarodnu povezanost profesionalaca na sjecištu umjetnosti, kulture, terapije i zdravlja, što upućuje na potrebu za institucionalnim prepoznavanjem područja.

3.6 Profesionalna područja djelovanja i zanimanja

U ovom se poglavlju prikazuje struktura profesionalnog djelovanja ispitanika u području umjetnosti i zdravlja. Analiza obuhvaća vrste zanimanja i glavna područja rada, s ciljem preciznijeg razumijevanja profesionalnog profila i heterogenosti struka koje sudjeluju u umjetničko-terapijskim praksama.

Tablica 16 Zanimanje stručnjaka

Zanimanje*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Umjetnik	216	40,8%	61,0%
Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, smjer art terapija	12	2,3%	3,4%
Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, smjer muzikoterapija	12	2,3%	3,4%
Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, dramaterapija,	2	0,4%	0,6%
Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, terapija pokretom i plesom	2	0,4%	0,6%
Liječnik medicine, ostale specijalnosti+	4	0,8%	1,1%
Psiholog	17	3,2%	4,8%
Socijalni radnik	3	0,6%	0,8%
Edukacijski rehabilitator	12	2,3%	3,4%
Logoped	1	0,2%	0,3%
Socijalni pedagog	3	0,6%	0,8%
Radni terapeut	3	0,6%	0,8%
Medicinska sestra ili medicinski tehničar	6	1,1%	1,7%
Psihoterapeut, ili savjetodavni terapeut+	33	6,2%	9,3%
Psihoterapeut ili savjetodavni terapeut u edukaciji+	13	2,5%	3,7%
Student+	24	4,5%	6,8%
Neko drugo zanimanje+	166	31,4%	46,9%
Ukupno	529	100,0%	149,4%

+ ispitanici su uz odabrani odgovor zamoljeni za detaljniji opis

Struktura zanimanja ispitanika pokazuje dominantnu zastupljenost umjetnika, koji čine više od polovice uzorka (61%). Značajan udio čine i specijalisti kreativnih terapija svih disciplina (ukupno 8%), s najvećom zastupljenošću smjerova art terapije i muzikoterapije, čime se potvrđuje razvoj profesionalnog profila kreativnih terapeuta formalno obrazovanih i aktivnih u terapijskim i edukacijskim kontekstima.

Psiholozi, psihoterapeuti i savjetodavni terapeuti zajedno čine oko 14% uzorka, čime je potvrđena prisutnost stručnjaka iz područja mentalnog zdravlja te postupnu integraciju umjetničkih metoda u psihoterapijsku praksu. Manje, ali relevantne skupine čine zdravstveni i socijalni stručnjaci (liječnici, medicinske sestre, edukacijski rehabilitatori, socijalni radnici i radni terapeuti), koji zajedno čine približno 8% ispitanika.

Među ukupno 19 ispitanika koji su kao studenti naveli i naziv studijskog programa kojeg pohađaju, više od polovice (10) pohađa Sveučilišni specijalistički studij kreativne terapije, čime se potvrđuje njegova ključna uloga u obrazovanju nove generacije stručnjaka u daljnjoj profesionalizaciji područja umjetnosti i zdravlja. Ostali studenti dolaze iz različitih studijskih područja, uključujući pedagogiju, obrazovne znanosti, komunikacijski menadžment, neuroznanost te umjetničke i interdisciplinarne doktorske studije.

Kategorija „neko drugo zanimanje“ (46,9%) obuhvaća različite profesije, uključujući pedagoge, književnike, učitelje, profesore, istraživače, terapeute za biofeedback i neurofeedback, kulturne menadžere i umjetničke edukatore. Takva heterogenost zanimanja potvrđuje izrazitu interdisciplinarnost područja, u kojima se umjetničko-terapijski rad ne veže isključivo uz jedno formalno zanimanje, nego se razvija kao hibridna praksa na spoju umjetnosti, obrazovanja, psihoterapije i društvenog djelovanja.

U nastavku se donose otvoreni odgovori ispitanika koji su za odabrano profesionalno područje naveli psihoterapijski pravac (Tablica 17).

Tablica 17 Navođenje psihoterapijskog pravca (upisani odgovori)

Odgovor	n**	n***
Integrativna psihoterapija	1	
Egzistencijalna psihoterapija	1	
Gestalt psihoterapija	13	5
EMDR psihoterapija	1	
Somatic experiencing	1	
Logoterapeut	1	
Play drama	1	
Psihodrama	3	1
Psihoterapija pokretom i plesom	4	2
Realitetna psihoterapija	5	
Seksualna terapija	1	
Tjelesno orijentirana psihoterapija	3	1
Centar za integrativni razvoj		1

Kibernetika i sistemska psihoterapija		1
NLP		1
Obiteljske konstelacije		1

** Psihoterapeut, ili savjetodavni terapeut; *** Psihoterapeut ili savjetodavni terapeut u edukaciji

Najčešće navođeni psihoterapijski pravci među ispitanicima su geštalt psihoterapija, realitetna psihoterapija, terapija pokretom i plesom te psihodrama.

Napomena o uzorku:

Istraživački uzorak u ovom dijelu nije obuhvatio cjelokupnu populaciju stručnjaka koji djeluju u zdravstvenom sustavu. Distribucija upitnika prema ustanovama zdravstva trebala je biti provedena u suradnji s Ministarstvom zdravstva, no odaziv je bio ograničen. Pretpostavlja se da u sustavu zdravstva postoji veći broj stručnjaka koji nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem. Za precizniju procjenu zastupljenosti tog segmenta preporučuje se provedba dodatnog istraživačkog kruga usmjerenog izravno na zdravstvene ustanove. Navedeno metodološko ograničenje potrebno je uzeti u obzir prilikom interpretacije rezultata, osobito onih koji se odnose na integraciju umjetnosti u zdravstveni sustav.

U nastavku se prikazuje duljina praktičnog iskustva ispitanika u provođenju aktivnosti koje povezuju umjetnost i zdravlje. Cilj je utvrditi razinu profesionalnog staža i kontinuiteta djelovanja kako bi se dobio uvid u zrelost i stabilnost prakse unutar uzorka.

Tablica 18 Vrijeme prakticiranja aktivnosti umjetnosti i zdravlja u vašem radu

Trajanje prakse	n	%
manje od godinu dana	15	4,2
1–2 godine	37	10,4
3–5 godina	84	23,6
6–10 godina	72	20,2
10 i više godina	148	41,6
Ukupno	356	100,0

Rezultati pokazuju da većina ispitanika ima dugogodišnje iskustvo u provođenju aktivnosti povezanih s umjetnošću i zdravljem. Najveći udio čine oni koji u tom području djeluju deset i više godina (41,6%), što potvrđuje visoku razinu profesionalnog kontinuiteta i posvećenosti. Slijede ispitanici s tri do pet godina iskustva (23,6%) te oni sa šest do deset godina prakse (20,2%), zajedno čineći više od dvije trećine uzorka (65,4%).

Kraći staž, do dvije godine iskustva, navodi manji broj sudionika (14,6%) te se zaključuje da su novi kadrovi prisutni, ali još uvijek u manjem broju. Ovakva raspodjela pokazuje da je polje umjetnosti i zdravlja u Hrvatskoj pretežno oblikovano radom iskusnih praktičara

koji dugoročno djeluju u području, često kombinirajući umjetničke, obrazovne i terapijske uloge.

U nastavku se prikazuje povezanost između mjesta provedbe aktivnosti i duljine praktičnog iskustva ispitanika u području umjetnosti i zdravlja. Cilj je utvrditi u kojim se institucionalnim okružjima aktivnosti provode dugoročno, odnosno gdje je profesionalna praksa najstabilnija i najrazvijenija. Tablica prikazuje raspodjelu prema vrstama institucija i trajanju prakse u godinama.

Tablica 19 Trajanje prakse prema mjestu provedbe aktivnosti umjetnosti i zdravlja

Mjesta aktivnosti		Vrijeme prakticiranja aktivnosti umjetnosti i zdravlja (trajanje prakse)					Ukupno
		manje od godinu dana	1–2 godine	3–5 godina	6–10 godina	10 i više godina	
U kulturnim ustanovama	n	3	16	46	39	86	190
	% trajanje	1,6%	8,4%	24,2%	20,5%	45,3%	100,0%
U zdravstvenim ustanovama	n	3	6	14	13	28	64
	% trajanje	4,7%	9,4%	21,9%	20,3%	43,8%	100,0%
U obrazovnim ustanovama	n	1	11	32	33	87	164
	% trajanje	0,6%	6,7%	19,5%	20,1%	53,0%	100,0%
U organizacijama nevladinog sektora	n	3	9	57	42	81	192
	% trajanje	1,6%	4,7%	29,7%	21,9%	42,2%	100,0%
U organizacijama i ustanovama socijalne skrbi	n	2	9	19	19	39	88
	% trajanje	2,3%	10,2%	21,6%	21,6%	44,3%	100,0%
U institucijama pravosudnog sustava	n	1	1	3	3	7	15
	% trajanje	6,7%	6,7%	20,0%	20,0%	46,7%	100,0%
U privatnoj praksi	n	8	18	34	32	48	140
	% trajanje	5,7%	12,9%	24,3%	22,9%	34,3%	100,0%
Ostala mjesta	n	1	5	9	10	20	45
	% trajanje	2,2%	11,1%	20,0%	22,2%	44,4%	100,0%
Ukupno	n	15	37	84	72	148	356

Rezultati pokazuju da se najdugotrajnija praksa, od deset i više godina, najčešće ostvaruje u obrazovnim ustanovama (53,0%), kulturnim institucijama (45,3%) i u

pravosudnom sustavu (46,7%). Takav raspored potvrđuje čvrsto ukorijenjenu institucionalnu praksu s navedenim područjima, uz kontinuitet djelovanja i dugoročni angažman stručnjaka koji povezuju umjetnost, edukaciju i terapijske pristupe.

Ispitanici sa šest do deset godina staža najčešće djeluju u privatnoj praksi (22,9%) i u ostalim vrstama institucija (22,2%), što upućuje na postupno jačanje samostalnih i fleksibilnih oblika rada u novijem razdoblju. U skupini s tri do pet godina iskustva prevladavaju ispitanici iz organizacija nevladinog sektora (29,7%), zatim iz privatne prakse (24,3%) i kulturnih ustanova (24,2%). To sugerira da se u civilnom i nezavisnom sektoru razvijaju novije inicijative koje povezuju umjetnost i zdravlje.

Kraći staž, od jedne do dvije godine, najčešće se javlja u privatnoj praksi (12,9%) i u ostalim oblicima provedbe aktivnosti (11,1%). Najkraće iskustvo, kraće od godinu dana, bilježi se u pravosudnom sustavu (6,7%) i u privatnoj praksi (5,7%).

Sveukupno, raspodjela prema duljini prakse pokazuje da su aktivnosti umjetnosti i zdravlja najstabilnije i najdugotrajnije prisutne u obrazovnim i kulturnim okružjima, dok se noviji oblici primjene intenzivnije razvijaju u privatnom i civilnom sektoru.

4 Rezultati istraživanja – Organizacije

Poglavlje prikazuje rezultate istraživanja provedenog među organizacijama koje provode ili su povezane s aktivnostima iz područja umjetnosti i zdravlja. Rezultati su strukturirani kroz niz potpoglavlja koja slijede sadržaj upitnika i omogućuju uvid u institucionalni okvir, područja djelovanja, oblike provedbe aktivnosti te planove razvoja u ovom području. Svaka cjelina uključuje kvantitativni prikaz prikupljenih podataka i interpretaciju rezultata, uz kvalitativnu analizu otvorenih odgovora koja dodatno pojašnjavaju vrste praksi, modele rada i specifične potrebe organizacija.

4.1 Vrsta pravnog subjekta

Struktura uzorka obuhvaća različite oblike organizacijskih modela karakteristične za kulturni i civilni sektor, s naglaskom na udruge i javne ustanove kao najzastupljenije oblike pravnih subjekata.

Tablica 20 Vrsta pravnog subjekta

Pravni subjekt	n	%
Udruga	161	50,9
Javna ustanova	77	24,4
Umjetnička organizacija	46	14,6
Obrt	8	2,5
Trgovačko društvo	8	2,5
Jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave	8	2,5
Nešto drugo	6	1,9
Vjerska zajednica	2	0,6
Ukupno	316	100,0

Rezultati pokazuju da više od polovice ispitanih subjekata (50,9%) čine udruge, što potvrđuje dominantnu ulogu civilnog sektora u razvoju i provedbi kulturnih i društveno korisnih aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja. Slijede javne ustanove (24,4%), koje ujedno predstavljaju institucionalni okvir za provedbu programa u kulturi, obrazovanju i zdravstvu, dok umjetničke organizacije (14,6%) čine treću najzastupljeniju skupinu, prepoznatljivu po profesionalnom i produkcijskom djelovanju.

U manjem su udjelu zastupljeni obrti, trgovačka društva i jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave (po 2,5%), što upućuje na interes tržišno orijentiranih i javnih aktera.

Ovakva struktura pravnih subjekata koji u svom radu primjenjuju aktivnosti umjetnosti i zdravlja potvrđuje pluralni karakter ekosustava umjetnosti i zdravlja, u kojem se isprepliću organizacije različitih veličina, statusa i djelokruga, ali sa zajedničkom misijom promicanja društvene dobrobiti kroz umjetničko i kreativno djelovanje.

Kategorija „Nešto drugo“ (1,9%) obuhvaća organizacije koje djeluju izvan standardnih pravnih okvira, poput neprofitnih organizacija, poduzetničkih potpornih institucija i turističkih zajednica, što dodatno potvrđuje raznolikost sektora.

4.1.1 Područja djelatnosti organizacija

Za potpuniji uvid u strukturu uzorka analizirani su otvoreni odgovori ispitanika koji su naveli područja djelatnosti organizacija u kojima su zaposleni. Na temelju prikupljenih podataka provedena je sadržajna i tematska analiza kojom su prepoznate osnovne skupine djelatnosti organizacija u području kulture i umjetnosti. Analiza je provedena s ciljem boljeg razumijevanja institucija i organizacija koje provode aktivnosti na području umjetnosti i zdravlja te objedinjavanja različitih navoda o djelatnostima u manji broj preglednih kategorija.

U analizi su povezani kvantitativni pokazatelji (učestalost pojedinih oblika djelovanja) i kvalitativna razdioba odgovora prema sadržajnim sličnostima. Takav pristup omogućio je jasniju interpretaciju širine institucionalnog okvira i raznolikih organizacijskih modela koji djeluju izvan standardnih zakonskih kategorija, ali imaju aktivnu ulogu u razvoju kulturnih i društveno korisnih programa.

Tablica 21 Sadržajna analiza područja djelatnosti organizacija prema otvorenim odgovorima

Tematska kategorija*	Opis sadržaja odgovora	Intenzitet pojavljivanja
1. Izvedbene umjetnosti (kazalište, glazba, ples, folklor)	Odgovori obuhvaćaju djelatnosti vezane uz kazališnu i glazbeno-scensku umjetnost, dramsku pedagogiju, zborsko i folklorno pjevanje, plesne i glazbene izvedbe te kulturno-umjetnički amaterizam. Često se spominje kazališna produkcija, koncertna i scenska izvedba te rad s djecom i mladima u izvedbenim umjetnostima.	Vrlo visoka (≈30%)
2. Likovna, vizualna i multimedijska umjetnost	Uključuje likovnu i vizualnu umjetnost, modeliranje, keramiku, slikarstvo, dizajn, fotografiju, film, video i multimediju. Naglašena je suvremena i primijenjena likovnost, kao i integracija novih medija u umjetničko izražavanje.	Visoka (≈20%)
3. Kultura i baština	Povezuje se s očuvanjem kulturne i tradicijske baštine, muzejsko-galerijskom djelatnošću, folklorom i kulturnim turizmom. Naglasak je na lokalnom identitetu, nematerijalnoj kulturi i tradicijskim vrijednostima zajednice.	Visoka (≈15%)
4. Obrazovanje i umjetnička edukacija	Odgovori ističu edukaciju kroz umjetnost, radionice, dramsku i glazbenu pedagogiju, kreativno izražavanje i cjeloživotno učenje. Učestalo se spominje rad s djecom i mladima te povezivanje umjetnosti i odgojno-obrazovnih sadržaja.	Visoka (≈15%)
5. Ljudska prava, socijalna uključenost i zdravlje	Uključuje aktivnosti koje povezuju umjetnost s terapijom, psihosocijalnom podrškom, zdravstvom i pravima ranjivih skupina. Česti su pojmovi poput art terapije, mentalnog zdravlja, invaliditeta i inkluzivnog djelovanja kroz umjetnost.	Srednje-visoka (≈12%)
6. Književnost, izdavaštvo i knjižničarstvo	Odgovori se odnose na književno stvaralaštvo, književne klubove, prevoditeljske udruge, nakladničke i izdavačke djelatnosti, te knjižničarstvo i knjižnične programe. Uočava se naglasak na očuvanju jezika i književne kulture.	Srednja (≈10%)
7. Demokratska politička kultura i međunarodna suradnja	Odnosi se na promicanje građanskog društva, međunarodne suradnje, međukulturnog dijaloga i aktivnog građanstva. Spominju se projekti koji povezuju kulturu, ljudska prava i demokratske procese.	Srednja (≈8%)

8. Interdisciplinarne i razvojne prakse	Obuhvaća povezivanje kulture s ekologijom, održivim razvojem, turizmom, znanošću, tehnologijom i kreativnim industrijama. Naglašene su suvremene i inovativne umjetničke prakse te umjetnost u zajednici.	Umjerena (≈7%)
9. Javne i institucionalne djelatnosti	Uključuje djelovanje javnih institucija, lokalne samouprave, vjerskih zajednica i ustanova koje pružaju kulturne, obrazovne ili socijalne programe.	Niska (≈3%)

Napomena: Udio je procijenjen na temelju sadržajne analize (≈), nije zbrojiv do 100%.

Najveći udio organizacija djeluje u području izvedbenih umjetnosti (≈30%), koje obuhvaćaju kazalište, glazbu, ples, folklor, zborsko pjevanje, dramsku pedagogiju i kulturno-umjetnički amaterizam. Ova skupina čini temelj djelovanja većine organizacija u uzorku te odražava njihovu snažnu orijentaciju prema umjetničkom izražavanju i radu s publikom, osobito kroz scenske i glazbeno-scenske programe.

U skupinu visoke učestalosti svrstavaju se likovna, vizualna i multimedijska umjetnost (≈20%), kao i područja kulture i baštine te umjetničkog obrazovanja (svaka ≈15%).

Skupina srednje-visoke pojavnosti obuhvaća aktivnosti povezane s ljudskim pravima, socijalnom uključenosti i zdravljem (≈12%). U ovoj se skupini prepoznaju organizacije koje povezuju umjetničke prakse s terapijskim pristupima, inkluzivnim djelovanjem i promicanjem mentalnog zdravlja, čime kultura poprima izraženu društvenu funkciju.

U kategoriji srednje pojavnosti nalaze se književnost, izdavaštvo i knjižničarstvo (≈10%) te demokratska politička kultura i međunarodna suradnja (≈8%). Skupine umjerene do niske pojavnosti obuhvaćaju interdisciplinarne i razvojne prakse (≈7%) te javne i institucionalne djelatnosti (≈3%).

Cjelokupni rezultati ukazuju na raznovrsnost područja djelovanja organizacija koje djeluju u području kulture i umjetnosti. Dominantna su područja izvedbenih, likovnih i obrazovnih praksi, dok je uočljivo širenje interesa prema društveno angažiranim, terapijskim i interdisciplinarnim modelima, što potvrđuje dinamičan razvoj i otvorenost sektora prema novim oblicima kulturnog djelovanja.

4.1.2 Organizacije prema županijama

U nastavku je prikazana tablica s pregledom broja prijavljenih subjekata po županijama i njihovim udjelom u ukupnom broju. Raspodjela pokazuje izrazitu koncentraciju subjekata u urbanim i administrativnim središtima.

Tablica 22 Organizacije prema županijama

Županija	n	%
Grad Zagreb	134	42,4
Primorsko-goranska	21	6,6
Istarska	20	6,3
Splitsko-dalmatinska	20	6,3
Osječko-baranjska	16	5,1
Zadarska	16	5,1
Zagrebačka	16	5,1
Dubrovačko-neretvanska	11	3,5
Virovitičko-podravska	9	2,8
Varaždinska	9	2,8
Sisačko-moslavačka	9	2,8
Vukovarsko-srijemska	8	2,5
Karlovačka	8	2,5
Međimurska	7	2,2
Krapinsko-zagorska	6	1,9
Brodsko-posavska	5	1,6
Šibensko-kninska	4	1,3
Koprivničko-križevačka	4	1,3
Bjelovarsko-bilogorska	4	1,3
Ličko-senjska	2	0,6
Požeško-slavonska	2	0,6
Ukupno	316	100,0

Najveći broj ispitanih organizacija nalazi se u Gradu Zagrebu (42,4%), što potvrđuje snažnu centralizaciju kulturnog i umjetničkog sektora u glavnom gradu, gdje je koncentrirana većina nacionalnih institucija, umjetničkih organizacija i udruga s djelovanjem na državnoj razini. Iza Zagreba slijede Primorsko-goranska, Istarska, Splitsko-dalmatinska županija, što upućuje na visoku razinu kulturne aktivnosti u većim urbanim središtima jadranskog područja (Rijeka, Pula, Split). U kontinentalnom dijelu Hrvatske ističu se Osječko-baranjska i Zagrebačka županija s po 5,1% udjela. Najniža zastupljenost bilježi se u Ličko-senjskoj i Požeško-slavonskoj županiji s udjelom od 0,6%.

4.2 Provedba aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja

Potpoglavlje prikazuje u kojoj mjeri organizacije uključene u istraživanje provode aktivnosti koje povezuju umjetnost i zdravlje te na koji su način one organizacijski strukturirane. Analizom se nastoji dobiti uvid u stvarnu prisutnost, kontinuitet i razvojne kapacitete provedbe takvih aktivnosti u kulturnom sektoru Republike Hrvatske.

Tablica 23 Provedba aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja

Provedba aktivnosti	n	%
Da	274	86,7
Ne	42	13,3
Ukupno	316	100,0

Rezultati pokazuju da većina ispitanih organizacija (86,7%) već provodi aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja, dok manji udio (13,3%) navodi da takve aktivnosti trenutno ne provodi. Ovi nalazi potvrđuju visoku razinu integracije umjetnosti i zdravlja u prakse organizacija, što odražava rastuću svijest o ulozi umjetnosti u jačanju mentalnog, emocionalnog i društvenog blagostanja zajednice.

Visoka stopa uključenosti odražava i široko shvaćanje ovog područja, od formalnih oblika kreativnih terapija i radionica do inkluzivnih projekata, edukacijskih programa i umjetničkih inicijativa s izraženim socijalnim i zdravstvenim učinkom.

Tablica 24 Struktura nositelja provedbe aktivnosti

Tko provodi aktivnosti*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Stalno zaposleni	127	35,2%	46,5%
Vanjski suradnici	234	64,8%	85,7%
Ukupno	361	100,0%	132,2%

Analiza strukture nositelja provedbe pokazuje da većina aktivnosti (64,8%) temelji se na angažmanu vanjskih suradnika, dok 35,2% provode stalno zaposleni u organizacijama. Budući da je ukupan zbroj veći od 100% (132,2%) značajan broj organizacija kombinira vlastite i vanjske resurse.

Takav model potvrđuje projektno orijentiranu dinamiku djelovanja organizacija, pri čemu se suradnja s vanjskim stručnjacima, umjetnicima, terapeutima i edukatorima pokazuje ključnom za uspješnu provedbu. Istodobno, ovi podatci upućuju na potrebu za jačanjem institucionalnih kapaciteta i stabilnijim oblicima zapošljavanja unutar organizacija koje djeluju na spoju umjetnosti i zdravlja, kako bi se osigurala dugoročna održivost programa.

Od 2023. godine u Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja Republike Hrvatske uvedena je objedinjena kategorija „Umjetnički terapeuti“ pod šifrom 2269, koja obuhvaća sve discipline kreativnih terapija. Tom su izmjenom umjetnički terapeuti svrstani u skupinu stručnjaka s visokom stručnom spremom, čime je struka premještena iz ranije, niže kategorije pod šifrom 3229.14.6, koja je obuhvaćala stručne suradnike i tehničare sa srednjom do višom stručnom spremom. Ova je promjena omogućila sustavnije prepoznavanje profesionalnog statusa umjetničkih terapeuta te otvorila mogućnosti za njihovu veću integraciju i zapošljavanje u kulturnim i zdravstvenim institucijama.

Sljedeća tablica donosi pregled vrsta kulturnih djelatnosti koje organizacije prakticiraju u sklopu aktivnosti povezanih s umjetnošću i zdravljem.

Tablica 25 Vrste kulturnih djelatnosti u aktivnostima povezanima s umjetnošću i zdravljem

Vrsta djelatnosti*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Glazba	111	15,5%	40,7%
Vizualne umjetnosti	111	15,5%	40,7%
Kazalište	102	14,2%	37,4%
Inovativne umjetničke i kulturne prakse	94	13,1%	34,4%
Književne djelatnosti	84	11,7%	30,8%
Ples i pokret	80	11,2%	29,3%
Audiovizualne djelatnosti	61	8,5%	22,3%
Dizajn	27	3,8%	9,9%
Nešto drugo	46	6,4%	16,8%
Ukupno	716	100,0%	262,3%

Najzastupljenije kulturne djelatnosti u aktivnostima povezanima s umjetnošću i zdravljem u organizacijama su u području glazbe (40,7%), vizualnih umjetnosti (40,7%) i kazališta (37,4%). Slijede inovativne umjetničke i kulturne prakse (34,4%) koje uključuju suvremene, interdisciplinarne i participativne pristupe poput suvremenog cirkusa, storytellinga, art terapije u prirodi i umjetnosti zajednice. U visokom su udjelu zastupljene i književne djelatnosti (30,8%) te ples i pokret (29,3%), koje imaju važnu ulogu u rekreativnim, edukacijskim i terapijskim programima.

Kategorija „Nešto drugo“ (16,8%) obuhvaća širok raspon aktivnosti s naglašenim terapijskim kulturno-baštinskim komponentama, uključujući programe posvećene kulturnoj baštini, zavičajnom identitetu i tradicijskoj baštini. Dio organizacija povezuje umjetnost s elementima duhovnosti, prirode, obrazovanja i tehnologije (digitalne i asistivne tehnologije, mobilne aplikacije), potvrđujući interdisciplinarni karakter područja i njegovu otvorenost prema novim oblicima djelovanja.

Tablica 26 Razdoblje provedbe aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja u organizaciji

Razdoblje provedbe	n	%
manje od godinu dana	15	5,5
1–2 godine	39	14,3
3–5 godina	70	25,6
6–10 godina	42	15,4
10 i više godina	107	39,2
Ukupno	273	100,0

Gotovo 40% organizacija provodi ove aktivnosti dulje od deset godina, što potvrđuje stabilnost, iskustvenu utemeljenost i dugoročno prepoznavanje društvene vrijednosti programa u zajednici.

Tablica 27 Okvir provedbe aktivnosti

Okvir djelovanja*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Kreativne terapije (art terapija, muzikoterapija, terapija pokretom i plesom, dramaterapiju)	96	29,7%	35,4%
Umjetničko djelovanje	227	70,3%	83,8%
Ukupno	323	100,0%	119,2%

Aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja u većini se organizacija (70,3%) provode u okviru umjetničkog djelovanja, dok ih trećina (29,7%) uključuje elemente kreativnih terapija, što potvrđuje njihovu sve veću integraciju u institucionalne i projektne programe.

Tablica 28 Discipline kreativnih terapija

Disciplina*	Odgovori		% ispitanika
	n	%	
Art terapija	48	26,4%	50,5%
Muzikoterapija	32	17,6%	33,7%
Terapija pokretom i plesom	42	23,1%	44,2%
Dramaterapija	25	13,7%	26,3%
Ostalo	35	19,2%	36,8%
Ukupno	182	100,0%	191,6%

Najzastupljenije discipline su art terapija (26,4%) i terapija pokretom i plesom (23,1%), uz manju prisutnost muzikoterapije (17,6%) i dramaterapije (13,7%). Kategorija „ostalo“ (19,2%) obuhvaća ekspresivne i kombinirane pristupe (npr. biblioterapija, pripovijedanje, ekspresivne metode).

4.3 Planovi i potrebe za podrškom

Opisuju se i planovi organizacija za buduće uključivanje aktivnosti koje povezuju umjetnost i zdravlje te vrste podrške koje smatraju ključnima za njihovu provedbu i razvoj.

Tablica 29 Planirano uključivanje aktivnosti umjetnosti i zdravlja

Uključivanje aktivnosti	n	%
Da	151	47,8
Ne	15	4,7
Ne znam	150	47,5
Ukupno	316	100,0

Odgovori pokazuju da gotovo polovica ispitanih organizacija (47,8%) planira uključiti aktivnosti umjetnosti i zdravlja u svoj rad, dok sličan udio (47,5%) još razmatra tu mogućnost. To upućuje da dio organizacija ima iskustvo u provedbi takvih aktivnosti, ali ih trenutačno ne provodi u okviru redovitog programa te razmatra njihovu ponovnu ili sustavniju primjenu.

Takva struktura upućuje na snažan razvojni potencijal područja i na potrebu za sustavnom institucionalnom podrškom, osobito u vidu financiranja, stručnog osposobljavanja i međusektorskog povezivanja, kako bi se omogućio prelazak od povremenih projekata prema dugoročno održivim programima.

Na pitanje „Kakav bi oblik podrške Vašoj organizaciji koristio za provođenje aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja?“ pristiglo je više od 300 odgovora, što potvrđuje visoku razinu interesa i refleksije organizacija o razvojnim uvjetima i preprekama u ovom području. Analizom sadržaja prepoznato je petnaest tematskih skupina potreba, razvrstanih prema učestalosti pojavljivanja. Rezultati se temelje na kombiniranoj kvantitativnoj i kvalitativnoj analizi otvorenih odgovora. Intenzitet pojavljivanja pojedinih potreba klasificiran je prema sljedećim kriterijima: vrlo visoko (pojavljivanje u više od 60% odgovora), visoko (40–59%), srednje-visoko (25–39%), srednje (15–24%) i nisko (manje od 15% odgovora).

Tablica 30 Vrste i učestalost potreba za podrškom

Skupina potreba (tema)*	Sadržaj odgovora (što obuhvaća)	Intenzitet pojavljivanja	Procijenjeni udio odgovora (%)
1. Financijska podrška (opća, projektna, višegodišnja)	Glavna i najčešće spominjana potreba: grantovi, institucionalno financiranje, sufinanciranje, plaće, honorari, materijalni troškovi i dugoročna održivost programa.	Vrlo visoko	≈ 78%
2. Prostor i infrastrukturna podrška	Osiguravanje prostora za radionice, probe i izvedbe, tehnička infrastruktura, pristupačnost i prilagodba osobama s invaliditetom.	Visoko	≈ 44%
3. Stručni kadar i vanjski suradnici	Angažman terapeuta, psihologa, glazbenika, pedagoga i drugih stručnjaka; plaćanje honorara i supervizija; potreba za profesionalnim voditeljima.	Visoko	≈ 42%
4. Edukacije i profesionalno usavršavanje	Edukacije, seminari i radionice za osoblje i volontere o primjeni umjetničkih metoda u terapijskom radu i radu s ranjivim skupinama.	Visoko	≈ 40%
5. Umrežavanje i partnerstva	Suradnja sa zdravstvenim ustanovama, školama, vrtićima, kulturnim institucijama, drugim udrugama i međunarodnim mrežama; razmjena iskustava.	Srednje-visoko	≈ 38%
6. Promocija, vidljivost i medijska podrška	Potreba za većom vidljivošću projekata, medijskim prostorom, institucionalnim priznanjem, javnim kampanjama i komunikacijom prema zajednici.	Srednje-visoko	≈ 29%
7. Materijalna i tehnička oprema	Nabava instrumenata, likovnog i scenskog materijala, rekvizita, tehničke opreme, potrošnog materijala i sredstava za radionice.	Srednje-visoko	≈ 27%
8. Programska provedba	Art terapije, muzikoterapije, biblioterapije, plesne i likovne	Srednje-visoko	≈ 26%

(aktivnosti, terapije, radionice)	radionice, festivali, projekti u bolnicama i zajednicama.		
9. Pristup ciljanim skupinama i rad s korisnicima	Omogućavanje pristupa školama, bolnicama, domovima umirovljenika i ustanovama; suradnja s djecom, starijima, osobama s PTSP-om i invaliditetom.	Srednje	≈ 22%
10. Administrativna i organizacijska podrška	Zapošljavanje administrativnog i produkcijskog kadra, koordinacija projekata, pisanje prijava, logistička podrška.	Srednje	≈ 19%
11. Istraživanje, evaluacija i razvoj metodologije	Evaluacija programa, istraživanja učinaka, razvoj metodologija mjerenja utjecaja umjetnosti na zdravlje.	Srednje	≈ 16%
12. Politike i sustavne mjere podrške	Uvrštavanje umjetnosti i zdravlja u nacionalne strategije, stvaranje posebnih natječaja i priznavanje programa u okviru zdravstvenog sustava.	Srednje	≈ 15%
13. Prijevoz i logistička potpora	Troškovi prijevoza korisnika i izvođača, mobilne radionice, kombiji, transport opreme.	Nisko	≈ 10%
14. Digitalna podrška i online platforme	Razvoj digitalnih alata, informatička podrška, platforme za umrežavanje i diseminaciju projekata.	Nisko	≈ 8%
15. Fokus na specifične skupine korisnika	Usmjerenost na ranjive skupine – djecu, mlade, starije, osobe s invaliditetom, veterane, osobe s PTSP-om.	Nisko	≈ 7%

Rezultati analize otvorenih odgovora pokazuju da je financijska podrška daleko najizraženija potreba organizacija koje djeluju u području umjetnosti i zdravlja. Gotovo četiri petine svih ispitanika navelo je financiranje kao ključan preduvjet održivosti, pri čemu se ističu zahtjevi za institucionalnim potporama, dugoročnim grantovima i pokrivanjem osnovnih troškova rada. Sljedeće po učestalosti su infrastrukturne i kadrovske potrebe (osiguravanje prostora, tehničke opreme te angažman stručnjaka i vanjskih suradnika), što potvrđuje važnost stabilnih radnih uvjeta i stručne podrške u

provedbi aktivnosti. Edukacije i profesionalno usavršavanje također se izdvajaju kao visoko rangirana potreba, upućujući na stalnu potrebu za razvojem kompetencija u interdisciplinarnom području koje spaja umjetnost, terapiju i edukaciju.

U skupini srednje visokih potreba prevladavaju zahtjevi za umrežavanjem i partnerstvima, većom vidljivošću i medijskom podrškom te boljom materijalnom i tehničkom opremljenošću. Ove kategorije zajedno ukazuju da organizacije prepoznaju važnost suradnje, javne afirmacije i profesionalne prezentacije svoga rada. Programsko provođenje aktivnosti, pristup ciljanim skupinama i administrativna podrška zauzimaju srednje pozicije po učestalosti, čime se odražavaju praktični izazovi rada na terenu, osobito u pogledu koordinacije i dostupnosti različitim korisnicima.

Potrebe za istraživanjem, evaluacijom i razvojem metodologije, kao i za sustavnom institucionalnom podrškom (uključivanjem umjetnosti i zdravlja u javne politike), javljaju se u manjem, ali značajnom broju odgovora. One upućuju na svijest organizacija o važnosti znanstvenog i strateškog pristupa razvoju sektora.

Na kraju, potrebe s nižim intenzitetom, poput prijevoza i logistike, digitalne podrške i usmjerenosti na specifične korisničke skupine, predstavljaju operativne elemente provedbe koji, iako rjeđe spominjani, ostaju važni za inkluzivnost i suvremenu pristupačnost programa.

Sveukupno, rezultati potvrđuju da su organizacije u području umjetnosti i zdravlja visoko svjesne svojih razvojnih potreba te da prioritet daju stabilnosti, stručnom razvoju i boljoj integraciji u institucionalne okvire kulture, obrazovanja i zdravstva. Ističe se kako su navedene potrebe u skladu s ciljevima *Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine* (Ministarstvo kulture i medija, 2023) *te Strateškog okvira razvoja mentalnog zdravlja do 2030. godine* (Ministarstvo zdravstva, 2022) što potvrđuje usklađenost organizacijskog sektora s prioritetima javnih politika Republike Hrvatske.

5 Zaključak i prijedlog daljnjih koraka

5.1 Zaključna promišljanja (uzorak stručnjaka)

Analiza profila stručnjaka koji djeluju u području umjetnosti i zdravlja pokazuje da je riječ o visokoobrazovanoj i izrazito interdisciplinarnoj skupini praktičara čije djelovanje obuhvaća umjetničko, terapijsko, edukacijsko i društveno angažirano područje. U prvom mapiranju aktivnih dionika u području umjetnosti i zdravlja, provedenom u Republici Hrvatskoj, sudjelovalo je 356 stručnjaka. Strukturu uzorka čine pretežno umjetnici (60,2%) te stručnjaci iz područja kreativnih terapija, psihoterapije i edukacijske rehabilitacije uz znatan udio osoba s hibridnim profesionalnim identitetima (umjetničko-terapijskim, pedagoškim i savjetodavnim).

Većina ispitanika posjeduje formalnu umjetničku edukaciju (71,9%), a gotovo polovica završila je ili pohađa formalne programe usmjerene na kreativne terapije. Istodobno je visoko zastupljena i neformalna izobrazba stručnjaka (radionice, višegodišnji programi i međunarodne edukacije), što potvrđuje postojanje vitalnog, ali još uvijek fragmentiranog sustava stručnog razvoja. Gotovo trećina svih edukacija odvijala se u inozemstvu, dok su dvije trećine provedene u Hrvatskoj, što ukazuje na uravnotežen odnos između međunarodne orijentacije i domaće stručne baze.

Aktivnosti se najčešće provode u kulturnim i obrazovnim ustanovama te organizacijama civilnog društva, pri čemu je vidljiva visoka primjenjivost praksi u institucionalnim i zajedničkim okvirima. Stručnjaci u prosjeku djeluju u više od dva sektora istodobno, što odražava fleksibilnost i višedimenzionalnost struke. Rade s raznolikim populacijama, od djece i adolescenata do ranjivih skupina poput osoba s razvojnim teškoćama, branitelja i starijih osoba, te prosječno pokrivaju pet različitih ciljnih skupina.

Više od polovice ispitanika (56,7%) članovi su strukovnih udruga, pri čemu najveći udio pripada umjetničkim i terapijskim organizacijama poput HDLU-a, HART-a i HUPPP-a. Oko 40% stručnjaka djeluje u području duljem od deset godina čime je potvrđeno postojanje stabilne jezgre s dugoročnim profesionalnim kontinuitetom, osobito u obrazovnim i kulturnim ustanovama.

Nalazi u cjelini pokazuju da su stručnjaci u području umjetnosti i zdravlja visoko kompetentni, umreženi i usmjereni na cjeloživotno učenje, ali djeluju unutar nedovoljno standardiziranog sustava. Povezivanje postojećih edukacija, razvoj zajedničkih standarda, osnaživanje profesionalnih mreža te sustavno priznanje kreativnih terapija u institucionalnim okvirima predstavljaju ključne korake za daljnji razvoj struke i osiguravanje kvalitete te dostupnosti usluga različitim skupinama korisnika.

5.1.1 Preporuke

Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu sustavnijeg povezivanja, profesionalnog priznanja i standardizacije područja umjetnosti i zdravlja. Iako je vidljiv visoki stupanj stručnosti i angažiranosti, djelovanje je još uvijek fragmentirano između različitih institucionalnih i neinstitucionalnih okvira. Na temelju dobivenih podataka, mogu se izdvojiti sljedeće preporuke:

Kreiranje javno dostupnog registra stručnjaka „umjetnosti i zdravlja“
U skladu s prikupljanim podatcima ovog inicijalnog mapiranja kreirati javni digitalni registar stručnjaka koji se bave s oba segmenta „umjetnosti i zdravlja“: umjetničkim djelovanjem i kreativno terapijskim djelovanjem. Potrebno je otvoriti i dodatnu mogućnost prijave dionika u registar nakon što ovo inicijalno mapiranje dobije medijsku pažnju vjerujemo da će se javiti još dionika koje prvi krug istraživanja nije obuhvatio (posebice iz sektora zdravstva).

Razvoj standarda i profesionalnih kvalifikacija

Potrebno je definirati jasne standarde zanimanja i kompetencija za kreativne terapeute u skladu s novom NKZ kategorizacijom. Potrebno je jasno razlikovati kreativne terapeute s punom kvalifikacijom od praktičara bez pune kvalifikacije ili s isključivo neformalnim edukacijama. Time bi se omogućilo adekvatno prepoznavanje i razvrstavanje stečenih znanja i iskustva struke te veća profesionalna sigurnost u praksi.

Razvoj edukacijskih programa

Uz postojeće formalne studije kreativnih terapija, potrebno je proširiti dostupnost kratkih programa osposobljavanja stjecanja djelomične kvalifikacije za polaznike pomagačkih i umjetničkih profesija kojima bi znanje iz područja umjetnosti i zdravlja dalo dodatne kompetencije.

Jačanje institucionalne podrške i međusektorske suradnje

Visok udio aktivnosti u kulturnim, obrazovnim i nevladinim organizacijama pokazuje potencijal za sustavno povezivanje i sa ustanovama iz ostalih sektora. Uvođenje kreativnih terapija u formalne programe zdravstvene, socijalne i braniteljske skrbi povećalo bi dostupnost i vidljivost praksi i učinilo mentalno zdravlje kroz aktivnosti „umjetnost i zdravlje“ dostupnijim ovim ranjivim populacijama

Umrežavanje i razvoj profesionalnih zajednica

Članstvo u postojećim udrugama (HART, HUPPP, HDLU, HDDU i dr.) treba poticati kroz zajedničke platforme, međusobnu suradnju i redovitu razmjenu iskustava. Uspostava

nacionalne mreže za umjetnost i zdravlje mogla bi objediniti različite profesionalne skupine i osigurati zajednički nastup prema institucijama i donositeljima politika.

Međunarodno povezivanje i mobilnost

S obzirom na izraženu međunarodnu orijentaciju stručnjaka, preporučuje se osnažiti suradnju s europskim i svjetskim mrežama (EFAT, ECArTE, EADMT i dr.) te omogućiti razmjenu znanja, praksi i zajedničke projekte. Jedan dobar primjer je održavanje Europske konferencije kreativnih terapija (8. – 11. 9. 2026. Pula), u organizaciji Europskog konzorcija kreativnih terapija u suradnji s Akademijom za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilištem u Puli i Hrvatskom udugom za art terapiju. Riječ je o platformi za povezivanje lokalnih i europskih dionika te razmjenu u praksi.

5.2 Zaključna promišljanja (uzorak organizacija)

Analiza organizacija koje provode aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja pokazuje da se radi o sektoru koji obuhvaća kulturne, obrazovne i zdravstvene pravne subjekte. Većina organizacija djeluje u području kulture i umjetnosti, dok manji dio pripada sustavu zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi. Takva raznolikost upućuje na snažan interdisciplinarni potencijal, ali i na potrebu za jasnijim sustavnim povezivanjem sektora.

Organizacije u najvećem broju provode umjetničke aktivnosti, a potom aktivnosti kreativnih terapija kao što su art terapija, muzikoterapija, terapija pokretom i plesom te dramaterapije, uz sve češću prisutnost inovativnih pristupa koji povezuju više terapijskih i umjetničkih disciplina. Djelovanje ovih aktivnosti u organizacijama pretežito je dugoročno, budući da gotovo polovica organizacija ima više od deset godina prakse u ovom području, što potvrđuje postojanje stabilne jezgre s razvijenim iskustvom i kapacitetima.

Glavne potrebe koje su organizacije navele odnose se na financijsku stabilnost, odgovarajuće infrastrukturne uvjete i stručni kadar. Istodobno je izražena potreba za jačanjem edukacija, umrežavanjem, istraživačkim radom te evaluacijom programa. Opisan profil potreba pokazuje da je sektor razvijen, ali nedovoljno podržan unutar institucionalnih okvira.

Organizacije su izrazito motivirane za daljnji razvoj, no njihovo djelovanje u velikoj mjeri ovisi o dugoročnom planiranju i sustavnoj podršci. Mnoge od njih kombiniraju sredstva iz različitih izvora, djeluju projektno i zapošljavaju vanjske suradnike, što potvrđuje njihovu fleksibilnost, ali i ranjivost postojećeg modela financiranja.

U cjelini, nalazi ukazuju na to da organizacije u području umjetnosti i zdravlja predstavljaju važnu, ali još uvijek nedovoljno prepoznatu komponentu kulturnog i socijalnog sustava. Potrebno je njihovo snažnije institucionalno pozicioniranje i integracija u javne politike zdravstva, kulture i obrazovanja.

5.2.1 Preporuke

Analiza organizacija aktivnih u području umjetnosti i zdravlja pokazuje da u Hrvatskoj već postoji čvrsta osnova za daljnji razvoj ovog sektora. Većina organizacija (više od 85%) provodi aktivnosti koje povezuju umjetnost i zdravlje, a gotovo 40% to čini kontinuirano više od deset godina. Time je potvrđeno da se područje ne temelji na kratkotrajnim inicijativama, već na dugoročno izgrađenim praksama s jasnim društvenim učinkom.

Organizacije prepoznaju Ministarstvo kulture i medija kao ključnog aktera koji može potaknuti institucionalno sidrenje područja umjetnosti i zdravlja te osigurati uvjete za njegovo dugoročno funkcioniranje. Ključni smjerovi preporuka obuhvaćaju:

Kreiranje javno dostupnog digitalnog registra organizacija „Umjetnosti i zdravlja“. U skladu s prikupljanim podatcima ovog inicijalnog mapiranja kreirati javni digitalni registar organizacija koji se bave oboma segmentima „umjetnosti i zdravlja“: umjetničkim djelovanjem i kreativno terapijskim djelovanjem. Kao i kod preporuke za kreiranje digitalnog registra stručnjaka i ovdje je potrebno otvoriti dodatnu mogućnost prijave dionika u registar nakon što ovo inicijalno mapiranje dobije medijsku pažnju.

Razvoj sustavne financijske podrške. Uspostaviti mehanizme višegodišnjeg i institucionalnog financiranja koji bi omogućili stabilnost, dugoročno planiranje i zapošljavanje stručnog kadra.

Jačanje infrastrukturnih kapaciteta. Osigurati prostore za provedbu programa, tehničku i materijalnu opremu te pristupačnost osobama s invaliditetom.

Razvoj međusektorske suradnje. Sustavno povezivati kulture, zdravstva i obrazovanja, uz pilot-projekte u bolnicama, školama, centrima za socijalnu skrb i ostalim organizacijama drugih sektora.

Uvođenje nacionalnog programa za umjetnost i zdravlje. Kroz suradnju Ministarstva kulture i medija, Ministarstva zdravstva, Ministarstva znanosti i obrazovanja, Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne skrbi te Ministarstva branitelja definirati zajednički okvir podrške projektima i edukacijama u području umjetnosti i zdravlja.

Razvoj edukacijskih i supervizijskih modela. Potaknuti suradnju visokoškolskih institucija, profesionalnih udruga i organizacija civilnog društva u razvoju edukacija, stručnih praksi i supervizijskih mreža.

Digitalno i mrežno umrežavanje. Potaknuti osnivanje nacionalne platforme za umjetnost i zdravlje koja bi omogućila komunikaciju, dijeljenje znanja i međunarodnu suradnju.

Podrška istraživanjima i evaluaciji učinaka. Uključiti mjerenje učinaka umjetničkih i terapijskih aktivnosti u istraživačke i strateške programe kako bi se potvrdila njihova društvena i zdravstvena vrijednost.

Promocija i vidljivost. Osigurati javne kampanje, medijsku podršku i javne platforme za predstavljanje rezultata programa i istraživanja u području umjetnosti i zdravlja.

5.3 Ograničenja istraživanja

Iako su rezultati mapiranja pružili uvid u strukturu i djelovanje dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja, potrebno je uzeti u obzir određena metodološka ograničenja. Istraživanje se temeljilo na dobrovoljnom sudjelovanju ispitanika, zbog čega postoji mogućnost pristranosti samoselekcije, odnosno veće zastupljenosti onih stručnjaka i organizacija koji su aktivniji i vidljiviji u javnom prostoru. Regionalna zastupljenost sudionika nije bila ujednačena, što može utjecati na interpretaciju nalaza u kontekstu teritorijalne raspodjele praksi. Nadalje, zbog višestrukih odgovora u pojedinim pitanjima, usporedivost određenih metrika može biti djelomično ograničena. Unatoč navedenome, prikupljeni podatci predstavljaju pouzdanu osnovu za daljnja istraživanja i razvoj sustavnog registra dionika u području umjetnosti i zdravlja.

5.4 Objedinjeni zaključak i sljedeći koraci

Ovim je inicijalnim mapiranjem prvi put sustavno prikazana širina i složenost ekosustava umjetnosti i zdravlja u Republici Hrvatskoj. Dobiveni podatci pokazuju da u Hrvatskoj već postoji stabilna jezgra stručnjaka i organizacija s višegodišnjom praksom, kao i snažna motivacija za profesionalni razvoj i međusektorsku suradnju. Ipak, područje još uvijek obilježava nedostatak standardizacije, institucionalnog sidrenja i sustavne financijske podrške.

Nalazi potvrđuju da umjetnost i zdravlje čine područje s visokim društvenim učinkom i razvojnim potencijalom. Kroz svoje djelovanje, stručnjaci i organizacije doprinose očuvanju mentalnog zdravlja, socijalnoj uključenosti i jačanju zajednice, čime nadilaze granice sektora iz kojih potječu.

Za donositelje odluka, rezultati predstavljaju vjerodostojnu osnovu za razvoj strateškog i operativnog okvira nacionalnog programa umjetnosti i zdravlja. Na temelju provedenog istraživanja mogu se definirati prioritetni koraci u sljedećih godinu dana:

- **Uspostava digitalnog registra** stručnjaka i organizacija koji djeluju u području umjetnosti i zdravlja te donošenje smjernica za prijavu novih dionika.
- **Uvođenje nacionalnog programa za umjetnost i zdravlje.** U okviru programa definirati mehanizme financiranja i institucionalnu koordinaciju između ministarstava:
    - **provedba međusektorske suradnje** između Ministarstva kulture i medija, Ministarstva zdravstva, Ministarstva znanosti i obrazovanja, Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne skrbi te Ministarstva branitelja, uz evaluaciju učinaka na pojedince i zajednicu,
    - **institucionalno financiranje i javni pozivi**. Pokretanje namjenskih programa i javnih poziva za financiranje aktivnosti koje povezuju umjetnost i zdravlje, u suradnji s nadležnim ministarstvima i fondovima Europske unije.

S provedbom ovih koraka moguće je ostvariti temelje za dugoročnu održivost i institucionalno prepoznavanje umjetnosti i zdravlja kao važnog područja javnog interesa, koje povezuje stvaralaštvo, terapiju i dobrobit pojedinca i društva.

Prilozi

Prilog 1 Upitnik za stručnjake

Poštovani,
molimo Vas da ispunite sljedeći upitnik u svrhu evidentiranja dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja.
Hvala Vam na suradnji.
HART, Hrvatska udruga za art terapiju

Osnovni podatci
1) Ime i prezime *(uključujući titule)**_____
2) Kontakt e-mail*_____
3) Kontakt telefon*_____

4) Koje vrste kulturnih djelatnosti provodite u području umjetnosti i zdravlja:
(moguć odabir više odgovora)
   a) Kulturne djelatnosti Glazba
   b) Kazalište
   c) Ples i pokret
   d) Književne djelatnosti
   e) Vizualne umjetnosti
   f) Audiovizualne djelatnosti
   g) Dizajn
   h) Inovativne umjetničke i kulturne prakse
   i) Nešto drugo, navedite: _____*

5) Moje djelovanje u području umjetnosti i zdravlja uključuje: *(moguć odabir više odgovora)**
   a) neku od disciplina kreativnih terapija: art terapiju, muzikoterapiju, terapiju pokretom i plesom, dramaterapiju
   b) umjetničko djelovanje

6) Koju disciplinu kreativnih terapija prakticirate: *(moguć odabir više odgovora)**
   a) Art terapiju
   b) Muzikoterapiju
   c) Terapiju pokretom i plesom
   d) Dramaterapiju
   e) Ostalo, navedite

7) Jeste li za odabrane discipline završili edukaciju?*
   a) Da
   b) Ne
   c) U tijeku

8) Odaberite vrstu edukacije za kreativne terapeute: *(moguć odabir više odgovora)**

a) Sveučilišni specijalistički studij kreativnih terapija, smjer art terapija, muzikoterapija, dramaterapija, terapija pokretom i plesom na Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku u suradnji s Medicinskim Fakultetom u Osijeku. univ. spec. art. therap.
b) Sveučilišni studij diplomske razine MA ili MSc na nekoj visokoškolskoj instituciji u inozemstvu koja školuje kreativne terapeute. Upisati ime institucije, ime programa, i zemlju: _____*
c) Predmeti ili moduli kreativnih terapija na visokoškolskim institucijama. Upisati ime institucije, ime programa ili modula, i zemlju: _____*
d) Višegodišnji programi edukacije za kreativne terapeute s ciljem stjecanja pune kvalifikacije priznate od svoje krovne udruge, koje provode neakademske institucije. UPISATI ime provoditelja edukacije, ime programa, i zemlju: _____*
e) Radionice ili kratkotrajne edukacije koje ne vode prema punoj kvalifikaciji kreativnog terapeuta, ali daju određena uža tematska znanja iz nekog segmenta kreativnih terapija u provođenju neakademskih institucija. Upisati ime provoditelja edukacije, ime programa, i zemlju: _____*
f) Neka druga edukacija, navedite: _____*

9) Odaberite vrstu umjetničke edukacije koju ste završili: *(moguć odabir više odgovora)**

Umjetnička akademija. Upisati ime institucije, ime programa, i zemlju: _____*
Srednja umjetnička škola. Upisati ime institucije, ime programa, i zemlju: _____*
Neka druga edukacija, navedite: _____*

10) Gdje provodite aktivnosti umjetnosti i zdravlja? *(moguć odabir više odgovora)**

a) U kulturnim ustanovama (muzeji, galerije, kazališta, knjižnice ...)
b) U zdravstvenim ustanovama (bolnice, domovi zdravlja...)
c) U obrazovnim ustanovama (vrtići, škole, fakulteti...)
d) U organizacijama nevladinog sektora (udruge...)
e) U organizacijama i ustanovama socijalne skrbi (domovi za starije, domovi za djecu bez adekvatne skrbi, centri za socijalni rad, obiteljski centri...)
f) U institucijama pravosudnog sustava (kaznionice, maloljetnički prestupnički domovi...)
g) U privatnoj praksi
h) Ostalo navedite: _____*

11) Tko su sudionici vaših aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja? *(moguć odabir više odgovora)**

a) Dječja zdrava populacija
b) Djeca s poremećajima pažnje
c) Djeca s razvojnim poteškoćama
d) Djeca s akutnim i kroničnim bolestima
e) Djeca s poremećajima u ponašanju
f) Adolescentna zdrava populacija
g) Adolescenti s poremećajima pažnje

h) Adolescenti s razvojnim poteškoćama
i) Adolescenti s akutnim i kroničnim bolestima
j) Adolescenti s poremećajima u ponašanju
k) Zdrava odrasla populacija
l) LGBT+ populacija
m) Braniteljska populacija oboljelih od PTSP-a i članovi njihovih obitelji
n) Odrasla populacija oboljela od psihičkih bolesti
o) Ovisnička populacija
p) Populacija osoba s tjelesnim invaliditetom
q) Populacija oboljelih od malignih bolesti
r) Članovi disfunkcionalnih obitelji
s) Prijestupnička populacija
t) Populacija treće životne dobi i osobe u palijativnoj skrbi
u) Ostalo: _____*

12) Koliko dugo prakticirate aktivnosti umjetnosti i zdravlja u svojem radu?*
a) manje od godinu dana
b) 1-2 godine
c) 3-5 godina
d) 6-10 godina
e) 0 i više godina

13) Jeste li član neke od strukovnih udruga?*
a) Da
b) Ne

14) Molimo, odaberite udrugu čiji ste član: *(moguć odabir više odgovora)*
HART Hrvatska udruga za art terapiju
Hrvatska udruga za muzikoterapiju
Hrvatska udruga za psihoterapiju pokretom i plesom
Neka druga udruga, navedite: _____*

15) Vaše zanimanje *(moguć odabir više odgovora)**
a) Umjetnik
b) Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, smjer art terapija
c) Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, smjer muzikoterapija
d) Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, dramaterapija,
e) Sveučilišni specijalist kreativnih terapija, terapija pokretom i plesom
f) Liječnik medicine, psihijatar
g) Liječnik medicine, ostale specijalnosti, navedite: _____*
h) Psiholog
i) Socijalni radnik
j) Edukacijski rehabilitator
k) Logoped

l) Socijalni pedagog
m) Radni terapeut
n) Medicinska sestra ili medicinski tehničar
o) Psihoterapeut, ili savjetodavni terapeut, kojeg psihoterapijskog pravca: _____*
p) Psihoterapeut ili savjetodavni terapeut u edukaciji, kojeg psihoterapijskog pravca: ____*
q) Student, navedite studij i smjer: _____*
r) Neko drugo zanimanje, navedite: _____*

Zahvaljujemo na Vašim odgovorima.

Prilog 2 Upitnik za organizacije

Poštovani,
molimo Vas da ispunite sljedeći upitnik u svrhu mapiranja dionika aktivnih u području umjetnosti i zdravlja.
Hvala Vam na suradnji.
HART, Hrvatska udruga za art terapiju

Osnovni podatci
1) Naziv organizacije:* _____

2) Adresa organizacije: *(adresa, poštanski broj, mjesto)** _____

3) Vrsta pravnog subjekta:*
( ) Udruga
( ) Umjetnička organizacija
( ) Vjerska zajednica
( ) Zadruga
( ) Obrt
( ) Trgovačko društvo
( ) Privatna ustanova
( ) Javna ustanova
( ) Jedinica lokalne ili područne (regionalne) samouprave
( ) Nešto drugo, navedite: _____*

4) Područje djelatnosti organizacije:* _____

Podatci za kontakt osobe koja ispunjava upitnik
5) Ime i prezime, funkcija:* _____

6) Kontakt e-mail* _____

7) Kontakt telefon* _____

Aktivnosti na u području umjetnosti i zdravlja

8) Prakticiraju li se u Vašoj organizaciji aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja?
( ) Da
( ) Ne

9) Tko provodi te aktivnosti: *(moguć odabir više odgovora)**
[ ] Stalno zaposleni
[ ] Vanjski suradnici

10) Koju vrstu kulturne djelatnosti prakticirate s ciljem provođenja aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja *(moguć odabir više odgovora)**
[ ] Glazba
[ ] Kazalište
[ ] Ples i pokret
[ ] Književne djelatnosti

[ ] Vizualne umjetnosti
[ ] Audiovizualne djelatnosti
[ ] Dizajn
[ ] Inovativne umjetničke i kulturne prakse
[ ] Nešto drugo, navedite: _____*

11) Koliko godina u svojoj organizaciji prakticirate aktivnosti umjetnosti i zdravlja:
( ) manje od godinu dana
( ) 1-2 godine
( ) 3-5 godina
( ) 6-10 godina
( ) 10 i više godina

12) U Vašoj se organizaciji djelovanje u području umjetnosti i zdravlja primjenjuje u okviru: *(moguć odabir više odgovora)**
[ ] neke od disciplina kreativnih terapija: art terapije, muzikoterapije, terapije pokretom i plesom, dramaterapije
[ ] umjetničkog djelovanja

13) Koja se disciplina kreativnih terapija prakticira u Vašoj organizaciji: *(moguć odabir više odgovora)**
[ ] Art terapija
[ ] Muzikoterapija
[ ] Terapija pokretom i plesom
[ ] Dramaterapija
[ ] Ostalo: _____*
[ ] Ne znam

14) Planirate li u budućnosti uključiti aktivnosti umjetnosti i zdravlja u rad svoje organizacije?
( ) Da
( ) Ne
( ) Ne znam

15) Kakav bi oblik podrške Vašoj organizaciji koristio za provođenje aktivnosti u području umjetnosti i zdravlja?*
_____
_____
_____

Provoditelji aktivnosti umjetnosti i zdravlja u Vašoj organizaciji

16) Navedite imena stalno zaposlenih djelatnika koji provode aktivnosti umjetnosti i zdravlja kako bismo im mogli proslijediti upitnik za stručnjake:

	Ime i prezime	kontakt e-mail
Osoba 1	_____	_____
Osoba 2	_____	_____
Osoba 3	_____	_____
Osoba 4	_____	_____

17) Navedite imena vanjskih suradnika koji provode aktivnosti umjetnosti i zdravlja kako bismo im mogli proslijediti upitnik za stručnjake:

	Ime i prezime	kontakt e-mail
Osoba 1	_____	_____
Osoba 2	_____	_____
Osoba 3	_____	_____
Osoba 4	_____	_____

Zahvaljujemo na Vašim odgovorima.